

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE
FAKULTA BEZPEČNOSTNĚ PRÁVNÍ
Katedra kriminologie

Domácí násilí páchané na dětech

Bakalářská práce

Domestic violence against children

Bachelor thesis

Vedoucí práce

Mgr. Tomáš Najman

Autor práce

Adéla Příbylová

Praha 2023

Anotace

Tato bakalářská práce slouží jako vhled do problematiky domácího násilí páchaného na dětech. Bakalářská práce je zaměřena na pozici dítěte v afunkční rodině vykazující násilné tendence, na syndromy doprovázející dítě po násilné zkušenosti a na možnosti právní a sociální pomoci. Práce se zaměřuje také na aktuální trendy páchání násilí podle pohlaví dítěte s akcentem na sexuální zneužívání. Tato bakalářská práce nabízí pohled na postavení dítěte v rodině a ve společnosti v jednotlivých historických etapách. Práce je rozdělena na část fenomenologickou a etiologickou. Fenomenologická část práce je zaměřena na statistický stav, strukturu a typy domácího násilí, zatímco etiologická část se zabývá typologií agresorů, jejich obětmi a důsledky domácího násilí. Speciální kapitola je věnována možnostem právní obrany a pomoci obětem domácího násilí.

Klíčová slova

Domácí násilí – dítě – agresor – týrání – zanedbávání – syndrom CAN – syndrom CSA – sexuální zneužívání – trestní zákoník

Anotation

This bachelor thesis serves as an insight into the issue of domestic violence against children. The work deals with the distribution of aggressors of domestic violence, their typology and their motivation to commit. This bachelor thesis focuses on a child in a dysfunctional family, which shows violent tendencies, next on syndromes accompanying a child after a violent experience, and on the possibility of legal and social assistance. The thesis is also focused on the current trends in committing violence according to the child's gender, with the emphasis on sexual abuse. This bachelor thesis offers a historical point of view on the child's position in the family and society during the historical eras. The thesis is divided into a phenomenological and etiological part. The phenomenological part is focused on the statistics, structure and type of domestic violence, while the etiological part deals with typology of aggressors, their victims and consequences

of domestic violence. A special chapter is devoted to possibilities of legal defense and assistance to victims of domestic violence.

Key words

Domestic violence – child – aggressor – abuse – neglect – syndrome CAN – syndrome CSA – sexual abuse – criminal code

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Domácí násilí na dětech“ zpracovala samostatně a za použití uvedených zdrojů, literatury a pramenů, jejichž seznam je k nalezení na konci této práce.

V Braškově dne 15. února 2023

.....

Adéla Příbylová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu práce, Mgr. Tomáši Najmanovi za cenné rady při metodickém vedení mé práce. Dále bych ráda poděkovala kpt. Bc. Petru Zahrádkovi za pomoc při vyhledávání zdrojů pro vypracování statistických shrnutí. Taktéž tímto děkuji tiskovému oddělení Policejního prezidia České republiky za poskytnutí statistických informací potřebných k vypracování bakalářské práce. V neposlední řadě bych ráda poděkovala kpt. Mgr. Dagmar Šnýdrové Hříbalové za vřelý přístup a poskytnutí užitečných informací během odborné konzultace.

Seznam použitých zkratk

OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
CAN	syndrom Child abused and neglect
CSA	syndrom Child sexual abuse
SCEC	syndrom komerčního zneužívání dítěte
PČR	Policie České republiky
EU	Evropská unie
TZ	trestní zákoník (tedy zákon č. 40/2009 Sb.)
KBT	kognitivně-behaviorální terapie
OČTŘ	orgány činné v trestním řízení
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
PTSP	Posttraumatická stresová porucha

Obsah

Úvod.....	8
1 Fenomenologické pojetí domácího násilí.....	10
1.1 Pojem domácího násilí.....	10
1.2 Znaky domácího násilí	10
1.3 Formy domácího násilí.....	12
1.4 Stav domácího násilí.....	14
2 Etiologické pojetí domácího násilí	16
2.1 Rodina a její funkce.....	16
2.2 Postavení dítěte v rodině	18
3 Pachatel domácího násilí.....	24
3.1 Příčiny násilného chování agresora	25
3.2 Vlastnosti agresorů	26
3.3 Typologie agresorů	28
4 Dítě jako oběť domácího násilí	32
4.1 Pojmy	32
4.2 Důsledky domácího násilí na dítě	35
4.3 Dítě jako přímá i nepřímá oběť domácího násilí	37
4.4 Syndromy doprovázející domácí násilí páchané na dětech	40
5 Právní úprava domácího násilí	49
5.1 Historický vývoj právní úpravy.....	49
5.2 Správněprávní úprava domácího násilí.....	51
5.3 Soukromoprávní úprava.....	52
5.4 Trestněprávní úprava.....	53
6 Kontrola domácího násilí a jeho faktická regulace.....	57
6.1 Prevence domácího násilí.....	57
6.2 Represe	59
6.2.1 Vykázání.....	60
6.2.2 Institut předběžného opatření soudu	64
Závěr.....	65
Seznam použitých zdrojů	67
Seznam tabulek	74
Seznam grafů.....	75
Seznam obrázků	75

Úvod

Domácí násilí je v současné společnosti velmi rozšířeným problémem. Jeho hlavním typickým znakem je vysoká míra latence, kdy úřady ani zdaleka nevidují všechny reálné případy, ke kterým ve společnosti dochází. Právě tato vysoká latence byla důvodem pro zvolení daného tématu. Velmi častým jevem je domácí násilí páchané na ženách, ale i na dětech, na které je tato práce zaměřena. K různým formám domácího násilí dochází také na mužích či na seniorech.

Úvodní kapitoly bakalářské práce se věnují tématu domácího násilí spíše v obecné rovině, kdy je potřeba si představit formy, strukturu a stav domácího násilí v České republice.

Tato bakalářská práce slouží jako vhled do problematiky domácího násilí na dětech s důrazem na oběť. V rámci této problematiky je velmi důležitou částí viktimologie, která se zaměřuje na pozici dítěte jakožto oběti přímé i nepřímé. Velmi podstatnou částí viktimologie jsou syndromy, které mohou dětské oběti doprovázet, například syndrom CAN či posttraumatická stresová porucha. K pochopení postavení dítěte v dnešní moderní společnosti je nutné si představit historické postavení dítěte od počátečních pravěkých forem rodin, přes postavení dítěte jako otroka až po dnešní dobu. V problematice dítěte jako oběti nelze opomenout ani roli agresora (neboli dále násilné osoby). Někteří autoři dělí původce domácího násilí podle typologie na kobry a pitbuly. Kobry jsou obvykle sofistikovanější a žijí více společenským životem než pitbulové. Ti mají často své tzv. trigger – jev, činnost nebo slovo, které u nich spouští neřízenou agresi.

Zvláštním fenoménem v rámci domácího násilí se stala také sexuální turistika, která v rámci Evropy a jejích otevřených hranic není pro případné zájemce nerealizovatelnou činností, ba naopak.

Z policejních statistik vyplývá několik nejčastějších trestných činů, se kterými se orgány činné v trestním řízení (dále OČTŘ) ve své praxi setkávají. Za zmínku určitě stojí § 198, tedy týrání svěřené osoby. Agresorem ale není vždy rodič, jak se společnost mylně může domnívat. Agresorem a pachatelem týrání svěřené osoby může být např. i trenér či učitel – kdokoliv, komu bylo dítě svěřeno.

Zvláštní část této bakalářské práce bude věnována právní úpravě domácího násilí (s důrazem na institut vykázaní), jejímu historickému vývoji, dále kontrole a možné prevenci domácího násilí. Zlomovým dokumentem právní úpravy se stal zákon č. 40/2009, tedy nový trestní zákoník.

Cílem této práce je zanalyzovat problematiku domácího násilí na dětech a shrnout poznatky z oblasti kriminologie a okrajově také psychologie (co se týká např. syndromů doprovázející domácí násilí na dětech). Vybranou metodou pro tuto práci se staly analýzy statistik OSPODu a roční výkazy z roku 2021, které detailně popisují dopady na týrané dívky a chlapce či nejčastější použité formy násilí, dále policejní statistiky za posledních 15 let, ve kterých lze nalézt nejčastější trestné činy související s domácím násilím (spolu s jejich četností a objasněností). V neposlední řadě byly použity podrobné statistické údaje poskytnuté tiskovým oddělením Policejního prezidia České republiky ohledně domácího násilí páchaného na dětech.

1 Fenomenologické pojetí domácího násilí

1.1 Pojem domácího násilí

Pokud bychom chtěli vymezit pojem a pojmový význam domácího násilí, musíme se nejdřív podívat na význam obecného slova „násilí“. Násilím se rozumí zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným chováním nebo jednání, které působí újmu na fyzickém, sexuálním nebo psychickém zdraví druhé osoby.¹ Podle této definice od Voňkové a Spoustové můžeme vydedukovat, že se jedná o agresi proti druhé osobě, která má za cíl ublížit nebo zranit druhou osobu.²

Nyní se dostáváme k pojmu *domácího násilí*. Výše uvedené se shoduje i s definicí domácího násilí – všechny tyto pojmové znaky se ale odehrávají tzv. za zavřenými dveřmi. K násilí uvnitř rodin dochází na různých úrovních rodinných vztahů. Může k němu docházet mezi dospělými, mezi rodiči a dětmi či dokonce mezi dětmi (např. sourozenci).³

Domácí násilí zahrnuje všechny aspekty života. Týká se ekonomické stránky života, sociálních aspektů soužití a mezilidských vztahů.⁴ Domácí násilí je velmi flexibilní problém, což dokazuje i to, že se začíná na soudní úrovni v řízení trestním a následně se velmi často přechází do řízení civilního (např. v rámci rozhodnutí péče o děti).⁵

1.2 Znaky domácího násilí

Prvním, nejtypičtějším znakem domácího násilí je soukromí. Útočník (dále také agresor či násilná osoba) na svou oběť útočí pouze za zavřenými dveřmi v (ne)bezpečí domova. Do tohoto prostředí nejčastěji nedosahuje veřejná kontrola

¹ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: profem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7, str. 19

² Tamtéž, str. 19-20

³ Tamtéž, str. 20

⁴ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha 3: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-341-9, str. 1

⁵ Tamtéž, str. 2

ze strany jiných rodinných příslušníků, přátel či kolegů. Oběť je tak izolována od pomoci zvenčí.⁶

Druhým znakem je opakovanost. O domácím násilí nemůžeme hovořit např. v případě jednorázové facky. Opakovanost úzce souvisí s dynamikou útoků. Útoky se opakují a zároveň se stupňuje jejich brutalita. Z počátku má oběť tendence agresora omlouvat, agresor tak začne intenzitu zvyšovat a časové intervaly zkracovat. Tento znak úzce souvisí s dlouhodobostí dílčích útoků.⁷

Dynamika neboli eskalace je rozhodujícím prvkem v rozpoznávání domácího násilí. Prvotní projevy může být velmi těžké určit. Některé projevy mohou být ze začátku dokonce vnímány pozitivně (např. rodič má o své dítě velkou starost, a tak ho neustále kontroluje), časem se ale začnou negativně zabarvovat. S dynamikou souvisí tzv. kruh násilí (také spirála násilí). Tento kruh sestává ze tří částí:⁸

- První fáze – vytváření napětí: v této fázi je agresor podrážděný a zuřivý. Oběť je naopak velmi úslužná a pečující.
- Druhá fáze – období týrání: ze strany agresora dochází k psychickému, fyzickému či jinému týrání. Oběť pocítuje strach, bezmoc a bolest.
- Třetí a poslední fáze – tzv. líbánky: agresor se omlouvá a celou situaci urovnává. Velmi často slibuje nespílitelné. Ze strany oběti dochází k odpuštění a k pocitům naděje a lásky.⁹

⁶ Domácí násilí. *Domácí násilí* [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/>

⁷ Domácí násilí. *Domácí násilí* [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/>

⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: profFem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7, str. 20

⁹ Tamtéž, str. 20



Obrázek 1 Cyklus domácího násilí¹⁰

Velmi důležitým znakem je také jasné a nezpochybnitelné rozdělení rolí v násilném vztahu.¹¹

Zvláštností domácího násilí je navíc fakt, že pachatel neopouští místo činu. Je tomu tak hlavně z přesvědčení, že nemůže být dopaden.¹² Soukromí tedy zajišťuje pachateli uzavřené místo činu.¹³

1.3 Formy domácího násilí

Existuje více forem domácího násilí. Vyskytují se případy, kdy je použito proti oběti jen jednoho druhu násilí, ale také případy, kdy je pachatel zkombinuje.¹⁴ Touto kombinací se tak útoky stávají ještě intenzivnějšími. Do těchto forem patří fyzické násilí, psychické násilí, sexuální násilí, ekonomické násilí a sociální izolace.¹⁵

Fyzické násilí definujeme jako použití fyzické síly k ohrožení nebo poškození jiné osoby. Jeho cílem je způsobit oběti bolest a případně jí zdůraznit či připomenout

¹⁰ Docplayer: Sociálně-psychologický rámeček problematiky domácího násilí [online]. Kroměříž: Praha, 2008 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/2570395-Socialne-psychologicky-ramecek-problematiky-domaciho-nasilii.html>, slide č. 9

¹¹ Bílý kruh bezpečí [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/>

¹² ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha 3: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-341-9, str. 1

¹³ DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí: Pracovní manuál*. Praha: AGIS, 2005. ISBN 317-934-85-22, str. 8

¹⁴ KOTKOVÁ, Martina, Mgr. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, 2014. ISBN 978-80-2607-191-4, str. 6

¹⁵ Tamtéž, str. 6-7

dominantní postavení agresora.¹⁶ Konkrétním projevem fyzického násilí může být např. fackování, bití, kopání, škrcení apod.¹⁷

Psychické násilí je obvykle počátkem celého procesu domácího násilí.¹⁸ Jeho cílem je narušit lidskou sebeúctu a důstojnost. Agresor si tímto způsobem podvoluje oběť, kterou chce mít pod svou plnou kontrolou. Typickými projevy může být ponižování, urážení, obviňování, zastrašování, vyhrožování nebo třeba ničení oblíbených věcí.¹⁹

Sexuální násilí je mnohdy charakterizováno snahou agresora získat nadvládu nad obětí i v sexuální oblasti. V oblasti sexuálního násilí nalezneme nejčastěji znásilnění, sexuální napadání²⁰ nebo dosažení nechtěného sexuálního styku.²¹ Konsenzus (souhlas) zúčastněných osob spočívá v tom, že všichni zúčastnění mají možnost aktivitu kdykoliv zastavit.²²

Další formou je, jak již bylo v úvodu zmíněno, násilí ekonomické. Úzce souvisí s ekonomickou závislostí oběti na agresorovi. Typicky se jedná o odpírání financí, zabavování finančních prostředků či omezování jejich používání. Může se zde vyskytovat také přidělování finančních odměn na základě poslušnosti či naopak vzpurnosti oběti.²³

¹⁶ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. *Domácí násilí: Příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7566-149-4, str. 16

¹⁷ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0, str. 6

¹⁸ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. *Domácí násilí: Příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7566-149-4, str. 15

¹⁹ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0, str. 18

²⁰ Tamtéž, str. 18

²¹ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. *Domácí násilí: Příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7566-149-4, str. 18

²² Konsensuální sex jako citlivé téma dotazování. *Česká kriminologie* [online]. Praha: Praha, 2018 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2018-2/konsensualni-nasilny-sex-jako-citlive-tema-dotazovani/Attachment>, str. 1

²³ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. *Domácí násilí: Příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7566-149-4, str. 17-18

Poslední, ale neméně závažnou formou, je násilí sociální neboli sociální izolace. V těchto případech jsou oběti omezovány či přímo zakazovány sociální kontakty. Oběť například nesmí chodit do práce a mezi přátele.²⁴ Někteří autoři ho zařazují do kategorie psychického násilí. Pokud do domácnosti vstupují návštěvy, násilná osoba se chová tak, aby návštěvníky odradila od případných budoucích návštěv.²⁵

1.4 Stav domácího násilí

Na základě novelizace zákona č. 273/2008 (zákon o Policii ČR) je každé nezletilé dítě obývající společné obydlí s výskytem domácího násilí považováno za ohroženou osobu.

	2018	2019	2020	2021
Počet incidentů celkem	7 662	4 868	9 370	8 159
Počet vykázaní	1210	533	1 130	871
Počet ohrožených dětí do 15 let	843	431	721	660
Ohrožené osoby od 15 do 18 let	107	65	77	65
Počet nezletilých osob žijících ve společném obydlí	1 414	188	1 225	1 004

Tabulka 1 Stav domácího násilí v letech 2018-2021²⁶

Z této tabulky vyplývá, že počet incidentů domácího násilí prudce vzrostl v souvislosti s pandemií covid-19. V roce 2019 bylo zaregistrováno 4 868 incidentů se znaky domácího násilí, oproti tomu v roce následujícím se počet registrovaných skutků téměř zdvojnásobil. Počet nezletilých osob, které byly součástí domácnosti ohrožené domácím násilím, také v roce 2020 výrazně stoupl oproti roku předcházejícímu. Děti takto ohrožené, byť nepřímo dotčené domácím

²⁴ KOTKOVÁ, Martina, Mgr. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, 2014. ISBN 978-80-2607-191-4, str. 16

²⁵ Tamtéž, str. 18

²⁶ Údaje poskytnuté autorce od tiskového oddělení Policejního prezidia České republiky ze statistik o domácím násilí

násilím, jsou taktéž považovány za oběti domácího násilí. Nazýváme je pak nepřímými oběťmi.

Z údajů v tabulce také vyplývá, že vykazání je velmi častým prostředkem v boji proti domácímu násilí. Tento prostředek se jeví jako jeden z nejúčinnějších.

2 Etiologické pojetí domácího násilí

2.1 Rodina a její funkce

Rodina je nejstarší lidskou institucí. Po staletí plnila potřeby lidí chránit potomky, učit je své kultuře, svým zvykům a vychovávat je. Prvotní účel rodiny byl hlavně zajištění přežití kmene. Rodina měla za úkol zajistit všestranný rozvoj potomků.²⁷

Rodina je zprostředkovatelem primární socializace. Je to první místo, kde dítě přejímá tradice, vlastní kulturu, meze chování (ať už morální, nebo v omezeném množství i ty právní). V rodině si dítě osvojuje hodnoty.²⁸

V rámci rodiny můžeme hovořit o funkci biologicko-reprodukční, která má zajistit pokračování lidského rodu, dále je to např. funkce výchovná a ochranná. Tyto dvě funkce spolu úzce spolupracují a souvisí. Obě funkce se snaží dítě vést k určitým hodnotám, které uznává jak konkrétní rodina, tak i společnost, do které je rodina začleněna.²⁹ Velmi důležitou součástí rodiny je i funkce ekonomická, kdy se jedná hlavně o finanční zajištění všech členů rodiny.³⁰ Selhání této funkce může být negativním předpokladem pro vznik domácího násilí.

Rodiny můžeme dělit podle několika kritérií. Rodina může být úplná či neúplná. Rodinu můžeme dělit podle původnosti na orientační (tj. ta, ze které pocházíme) a prokreační (tj. ta, kterou založíme).³¹ Pro účely této bakalářské práce nás zajímá hlavně rozdělení rodiny podle funkčnosti:

- Rodina funkční – rodina, které se daří plnit všechny funkce a účely rodiny
- Rodina problémová – jedná se o rodinu, ve které se vyskytne porucha některé z funkcí, primárně zde není ohrožen vývoj dítěte
- Rodina dysfunkční – tento typ rodiny je již vážně narušen a bývá taktéž ohrožen zdravý vývoj dítěte. Rodina zde není schopna problémy zvládnout.

²⁷ DVOŘÁK, Jan a další. *Odmaturuj ze společenských věd*. 2. přepracované vydání. Praha: didaktis, 2015. ISBN 978-80-7358-243-2, str. 67

²⁸ Tamtéž, str. 140

²⁹ *Studijní svět* [online]. Praha: Praha, 2020 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://studijni-svet.cz/rodina-a-jeji-vyznam-pro-utvoreni-osobnosti-ditete-maturitni-otazka-zsv/>

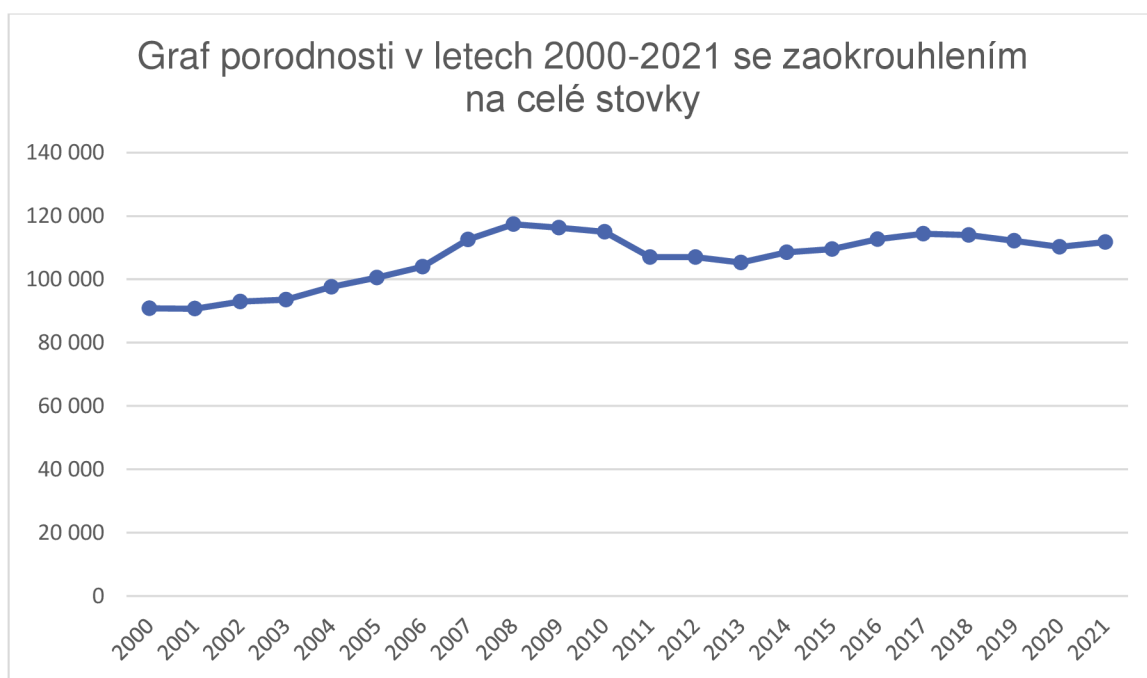
³⁰ AUTORŮ, Kolektiv. *Odmaturuj ze společenských věd*. 2. přepracované vydání. Brno: didaktis, 2015. ISBN 978-80-7358-243-2, str. 140

³¹ *Dětský úsvit* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://detskyusvit.cz/socialni-prace-s-rodinou/>

Můžeme zde hovořit například o problémech s alkoholem, o nevhodných podmínkách pro zdravý vývoj dítěte či o užívání omamných látek

- Rodina afunkční – z hlediska domácího násilí je pro nás nejvýznamnější. Je to typ rodiny, ve které dochází k některé formě domácího násilí. Rodina neplní svou funkci a ohrožuje život dítěte. Zde je nutný právní (a často represivní) zásah.³²

Z těchto důvodů je dítě potřeba právně chránit.³³



Graf 1 Porodnost v letech 2000-2021^{34 35}

Tato tabulka nám ukazuje tendence porodnosti od roku 2000. V době, kdy porodnost začala růst, se začalo také více hovořit o problematice domácího násilí páchaném na dětech, které si do té doby společnost příliš nepřipouštěla jako oficiální problém. Pro srovnání, v roce 2000 se narodilo 90 910 dětí, zatímco o pár

³² *Dětský úsvit* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://detskyusvit.cz/socialni-prace-s-rodinou/>

³³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 44

³⁴ Revue pro sociální politiku a výzkum: Analýza porodnosti a plodnosti v ČR. In: *Revue pro sociální politiku a výzkum* [online]. Praha: Praha, 2015, s. 1 [cit. 2023-02-09]. ISBN 978-80-87975-21-3. ISSN 2570-8481. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/2017/01/csu-analyza-porodnosti-a-plodnosti-v-cr-v-letech-2011-az-2015/>

³⁵ Český statistický úřad: *Pohyb obyvatelstva* [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2021>

let později, v roce 2008, dosáhla porodnost za poslední roky nejvyšší hodnoty. V roce 2008 se tedy se narodilo 117 429 dětí. V posledních letech se hodnoty drží na přibližně stejných hodnotách, a to okolo 112 tisíc narozených dětí ročně.

2.2 Postavení dítěte v rodině

Fáze dětství je dnešní společností vnímána jako velmi křehká a zranitelná část života, jejíž špatný vývoj nebo negativní ovlivnění může narušit celý život dospívajícího jedince. V dnešní době společnost hledí na správné zacházení s dítětem, na jeho psychický vývoj a na kvalitní vzdělávání. Vznikají nové a moderní metody, příručky i vzdělávací systémy, které mají za úkol nahlížení na děti posunout o krok dál. Dítě je vnímáno jako někdo křehký a zranitelný, koho je potřeba chránit a opatrovat. To je jeden z důvodů, proč jsou děti zařazeny do speciální kategorie tzv. zvláště zranitelných obětí.³⁶ Nyní nahlédneme do jednotlivých etap v historii, ve kterých zjistíme, že ne vždy se s dětmi zacházelo přiměřeně jejich věku a schopnostem.

V rámci pravěku bylo dítě bráno pouze jako pokračovatel rodu. Pro společnost jako takovou mělo nulovou hodnotu. V této souvislosti bereme v potaz hlavně historickou fázi doby bronzové. Tuto dobu datujeme do období přibližně 2 200 př. n. l. až 750 př. n. l. Jedná se tedy o časový úsek dlouhý přibližně 1 500 let. Podle archeologů se děti už ve velmi raném věku zapojovaly do chodu kmene a do těžké práce. Údajně pracovaly např. v solných dolech či tvarovaly cihly.³⁷

Starověk byl v některých ohledech velmi pokrokovou dobou, která si uvědomovala důležitost financí v oblasti rodiny. Starověké rodiny tak měly zhruba tolik dětí, kolik mají rodiny dnešní. Důvody byly hlavně ekonomické, aby se majetek nemusel rozdělovat na spoustu menších částí.³⁸ V této době spousta dětí následovala příkladu svých rodičů a učily se od nich povolání. Ve starověkém Řecku nebylo

³⁶ *Policie České republiky: Zvláště zranitelná oběť* [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zvlast-zranitelne-obeti.aspx>

³⁷ *Nature.com: Prehistoric children as young as worked as brickmakers and miners* [online]. Londýn: Londýn, 2015 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.nature.com/articles/d41586-018-06747-w>

³⁸ *Antika: Děti ve starověku* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1503>

dítě považováno za člověka až do věku 5 dní, jelikož zde byla vysoká poporodní úmrtnost. Na jednu stranu byl starověk pokrokovou dobou, rozvíjející politologii, filozofii a matematiku, na stranu druhou zde byla spousta obyvatel otroky, včetně dětí, které se v zajetí mnohdy už narodily. Tyto děti neměly mnoho šancí na vykoupení ze služby.³⁹ Antická ekonomika byla v podstatě závislá na otrocích, byla to levná pracovní síla. Otroek, tedy i dítě, byl považován za bezprávného člověka. Byl vnímán jako věc, se kterou svobodný občan může nakládat tak, jak uzná za vhodné. Otroek mohl být beztrestně vystaven fyzickým útokům, sexuálnímu zneužívání, mučení či beztrestné popravě. Dítě, které se narodilo matce otrokyni, nemělo šanci stát se svobodným občanem.⁴⁰ Osoba přestala být otrokem ve dvou případech: smrt či propuštění. Pokud pán otroka propustil, pak se tento otroek nazýval propuštěnec. Tento propuštěnec se ale nikdy nestal svobodným občanem. Zde je důležitý právní institut pro děti, a to ten, že dítě propuštěnce již svobodným občanem bylo. Římské právo stanoví, že smrtí pána nezaniká institut otroctví, ale otroek se stává předmětem dědictví. V dnešní době bychom toto přirovnali k obchodu s lidmi.⁴¹ Děti byly tedy vnímány jako levná (a mnohdy celoživotní) pracovní síla.

Středověk je obecně vnímán jako doba krutá, plná válek a krveprolití. Stále zde byla vysoká úmrtnost dětí v útlém věku, a tak lidé měli často hodně dětí, aby zajistili přežití svého rodu. U chudší části obyvatelstva to bylo hlavně z důvodu, aby měl kdo převzít hospodářství, u bohatší části to byly hlavně příležitosti výhodných sňatků, případně přebírání vůdčích pozic. Hodně dětí se rodilo i z důvodu neexistence antikoncepce, nebo z nedostatků jejích prvotních forem. Děti zde samozřejmě pracovaly, pomáhaly na polích a obecně vykonávaly úkoly úměrné jejich věku.⁴² Děti bohatších vrstev měly svoje hračky, nejčastěji

³⁹ *Dotyk: Práce dětí v historii* [online]. Praha: Praha, 2014 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.dotyk.cz/magazin/prace-deti-v-historii-30000106.html>

⁴⁰ *100+1: Základ každé domácnosti - jak se žilo římský otrokům?* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/zaklad-kazde-domacnosti-jak-se-zilo-otrokum-v-rimskych-dobach>

⁴¹ *VŠEHRD - Spolek českých právníků: Právní postavení gladiátora a otroka ve starém Římě* [online]. Praha: Praha, 2018 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://www.vsehrd.cz/clanek/pravni-postaveni-gladiatora-a-otroka-ve-starem-rime_64c87292-5bd2-4ce9-8c29-c3c2e727c819

⁴² *Čti doma: Jak se žilo dětem ve středověku* [online]. Praha: Praha, 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.ctidoma.cz/historie/jak-se-zilo-detem-ve-stredoveku-tvrda-drina-nejajem-nebo-laska-rozmazlovani-69388>

vyřezávané ze dřeva. Je zde tedy viditelná potřeba dětí si hrát a rozvíjet své myšlení ve hře a komunikaci se svými vrstevníky. Objevily se i písemnosti ze 14. století, které určují, jak se mají matky a chůvy starat o děti.⁴³ Ve středověku byla smrt dítěte vždy tragédií.⁴⁴ Postavení dítěte ve středověku se oproti starověku výrazně změnilo. Dítě je více vnímáno jako součást rodiny. V bohatších rodinách je dítě důležitým prvkem, má velký mezinárodní a diplomatický význam např. při navazování spojenečství.

Po středověku se plynule přesouváme do novověku, který oficiálně začíná rokem 1492, tedy rokem, kdy Kryštof Kolumbus objevil Ameriku. Tím počíná doba objevných plaveb, která je pro novověk typická. Někteří za počátek novověku považují až rok 1477, tedy rok vynálezu knihtisku.⁴⁵ V této době vystupuje do popředí také řešení nemanželských dětí. Zacházení s nemanželskými dětmi se odvíjelo od společenského statusu jejich rodičů. Jinak bylo zacházeno s dětmi, které pocházely z trvalého svazku, jinak s dětmi prostitutek. Nejhuře na tom byly děti vzešlé z mimomanželského cizoložného vztahu. Polehčující okolností pak bylo to, když se dítě narodilo ze vztahu dvou osob, které žily v příslibu manželství. V době novověku se často vyskytovaly tzv. nalezenci, děti, které odložili oba rodiče. O tyto děti se nejčastěji staraly dobročinné instituce zřizované církví.⁴⁶ Kolem roku 1573 Vlaši sídlící v Praze založili historicky první pražský nalezinec.⁴⁷ Nalezince sloužily jako podpora chudým, osiřelým a nalezeným dětem bez

⁴³ *Plus rozhlas: Jak se žilo ve středověku dětem na královském dvoře* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/jak-se-zilo-ve-stredoveku-detem-na-kralovskem-dvore-6603638>

⁴⁴ *Čti doma: Jak se žilo dětem ve středověku* [online]. Praha: Praha, 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.ctidoma.cz/historie/jak-se-zilo-detem-ve-stredoveku-tvrda-drina-nejajem-nebo-laska-rozmazlovani-69388>

⁴⁵ *Dějepis: Periodizace dějin* [online]. Praha: Praha, 2017 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/ucebnice/periodizace-dejin/>

⁴⁶ *100+1: Zločin a trest: osudy nechtěných dětí v novověku* [online]. Praha: Praha, 2014 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/zlocin-trest-osudy-nechtenych-deti-v-novoveku-100>

⁴⁷ KOUDELOVÁ, Anna. *Historie a současnost kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do 6 let* [online]. Plzeň, 2012 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/3846/1/Koudelova-bakalarska%20prace.pdf>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Jana Ajgllová.

domova.⁴⁸ Vlaši byli národnostní menšinou, která k nám přicházela ze severní Itálie.⁴⁹

Děti se zde stále rodilo více než v dnešní době. První antikoncepční ochranou, používanou v této době, byly kondomy. Byly vyrobeny ze zvířecích střev. Tato antikoncepční metoda nebyla příliš účinná.⁵⁰ I z toho důvodu byly nalezince a sirotčince té doby stále přeplněné. Úroveň péče byla velmi nízká a hygiena zanedbávaná.

Na druhou stranu, přes všechny temné stránky, které nám přinesl novověk, tato doba vytvořila i několik výrazných osobností, co se týče přístupu k dítěti. Jednou z těchto osobností byl Jan Ámos Komenský. Komenský se ve své době snažil povznést postavení dítěte a zdůraznit, že děti jsou budoucností národa. Snažil se rozšířit vzdělání mezi široké vrstvy lidí bez ohledu na pohlaví dítěte.⁵¹ Tvrdil, že musíme respektovat dětskou přirozenost a s tímto vědomím dítě také rozvíjet. Podle Komenského byla pro zdravý vývoj dítěte velmi důležitá láska v rodině.

V rámci přístupu k dětem a jejich postavení nesmíme opomenout osvícenskou éru. Osvícenství prostupovalo celou Evropu. Hlavními hodnotami byly věda, racionalita a kritický duch. Lidé se ve velkém odkláněli od církve a její místo nahrazovala literatura a racionalita.⁵² Výraznou osobností u nás se stala panovnice Marie Terezie, která zavedla na svou dobu velmi pokrokovou reformu školství. Do doby této reformy se školství týkalo hlavně univerzit a městských škol, ale od zavedení reformy se mělo školství týkat vzdělání veškerého obyvatelstva. Marie Terezie tak nasměrovala obyvatele směrem kupředu a umožnila společnosti, aby na děti hleděla jako na budoucnost. Tato budoucnost tkvěla ve vzdělání, obecném rozvoji společnosti, vědeckém pokroku a rozvoji racionálního

⁴⁸ *Náš region: Historie pražských porodinců a nalezinců sahá od Jánského vršku k Apolináři* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://nasregion.cz/historie-prazskych-porodincu-a-nalezincu-saha-od-janskeho-vrsku-k-apolinari-124156/>

⁴⁹ *Plus rozhlas: Vlaši v zemích koruny české* [online]. Praha: Praha, 2013 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/aktualizovano-vlasi-v-zemich-koruny-ceske-6580791>

⁵⁰ *Antikoncepce* [online]. Praha: Praha, 2018 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.antikoncepce.cz/historie-antikoncepce>

⁵¹ *Prague city line: Jak Ámos Komenský* [online]. Praha: Praha, 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <http://www.praguecityline.cz/osobnosti-prahy/jan-amos-komensky>

⁵² *Česká televize edu: Osvícenství* [online]. Praha: Praha, 2021 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/namet/osvicenstvi>

myšlení. Základem této reformy bylo vybudování tzv. triviálních škol, kde se učilo základní trivium: čtení, psaní a počítání.⁵³

Další osvícenskou osobností, která výrazně přispěla ke změnám postavení a vnímání dítěte v evropské společnosti, je Jean Jacques Rousseau. Ten tvrdil, že lidé se rodí dobří a že se kazí teprve vinou společnosti. Jeho pedagogikou toho, že dítě se má vychovávat v souladu s přírodou, se inspirovala např. Marie Antoinetta při výstavbě vesničky při zámku ve Versailles.⁵⁴

Během průmyslové revoluce byla ekonomická stránka rodiny přetlačena tou sociální. Děti musely ve velkém pracovat, aby se rodina zvládla uživit. Pracovaly všichni členové rodiny, někteří až 16 hodin denně. Dětská práce pokračovala, dokud nebyly přijaty zákony, které ji učinily nelegální. V té době bylo velmi potlačeno vzdělávání na úkor všeobecného technického rozvoje. Neexistovala žádná forma sociálního či zdravotního pojištění, a tak dělníci, včetně dětí, pracovali i přes pracovní úrazy, zranění či nemoci. Dětské pracovníci byli nejčastěji sirotci, kteří pracovali za jídlo.⁵⁵

Ve dvacátém století se vnímání dítěte a rodiny celkově výrazně mění. Dítě je vnímáno jako plnohodnotný člen rodiny, nejen jako pracovní síla. V první polovině 20. století se klade důraz na přijímání *správných* hodnot, na dobré vzdělání a výchování. V této době se stále větší procento výchovy svěřuje do rukou státu, tedy do institucí, jako jsou jesle, školky a školy. V první polovině 20. století se silně prosazuje autorita rodiny, hlavně otce v rámci filozofie: „Jak otec řekne, tak to bude“.⁵⁶

Druhá polovina 20. století je zajímavá hlavně určitým uvolněním, jak kulturním, tak rodinným. Upouští se od prosazování autority. Věda se začíná více věnovat

⁵³ *Metodický portál rvp.cz: Tereziánská reforma v českém školství* [online]. Praha: Praha, 2014 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/827/terezianska-reforma-v-ceskem-skolstvi.html>

⁵⁴ *Aktuálně: Jean Jacques Rousseau* [online]. Praha: Praha, 2015 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/kultura/jean-jacques-rousseau/r~5bf7a020143211e5ae1b002590604f2e/>

⁵⁵ *Tristar history: Dětská práce* [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://cs.tristarhistory.org/child-labor>

⁵⁶ TAUŠ, Radim. *Společenský status dítěte ve 20. a 21. století* [online]. Praha, 2012 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://otik.uk.zcu.cz/handle/11025/4893>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Martin Profant PhD., str. 20-21

dětskému rozvoji po vývojové stránce. Je zde značná potřeba udržovat a prohlubovat citová pouta mezi rodiči a dětmi.⁵⁷

Koncem 20. století se razí jasná teorie. Dětem je potřeba zajistit kvalitní budoucnost a dostatečné vzdělání. Rodiče do dětí vkládají určité ambice a naděje. Vyskytuje se stále více teorií a metod, jak dítě vychovat co nejlépe. V této době, ostatně jako v každé jiné, se ale vyskytují faktory a okolnosti, které mohou vývoj a výchovu dítěte narušit. Fenoménem 21. století se stala např. kyberkriminalita. Obecně je 21. století pro děti charakteristické ohleduplností a minimálním omezením v jejich rozvoji.⁵⁸ Dalšími negativními okolnostmi, ovlivňujícími dětský psychický vývoj, je například právě domácí násilí.

⁵⁷ Dostupné z: <https://otik.uk.zcu.cz/handle/11025/4893>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Martin Profant PhD., str. 21

⁵⁸ TAUŠ, Radim. *Společenský status dítěte ve 20. a 21. století* [online]. Praha, 2012 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://otik.uk.zcu.cz/handle/11025/4893>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Martin Profant PhD., str. 27-29

3 Pachatel domácího násilí

Za pachatele domácího násilí (dále *násilná osoba* či *agresor*) je považována každá osoba, která se dopouští domácího násilí na svých blízkých. Nezáleží na formě domácího násilí.⁵⁹ Častěji se setkáváme s agresory muži než ženami, ale počet žen též není zanedbatelný. Pokud budeme zkoumat sexuální agresi, pak výrazně převažují muži. U žen častěji, než násilí fyzické můžeme pozorovat produkci násilí psychického.⁶⁰

Starší teorie tvrdí, že slušní lidé domácí násilí nepáchají. Tyto teorie byly během let a dalších výzkumů vyvráceny. Podle Bílého kruhu bezpečí pochází násilníci ze všech socioekonomických, etnických, rasových i náboženských skupin. U násilných osob je potřeba rozlišovat jejich personu veřejnou a personu osobní. Persona osobní velmi často filtruje své frustrace ze svého veřejného působení na své oběti v domácnosti.⁶¹

U násilných osob je na počátku domácího násilí velmi těžké toto kriminogenní chování zaznamenat.⁶² Obecně platí, že žádné domácí násilí nezačne tím, že násilná osoba brutálně napadne svou oběť. Toto odpovídá tzv. syndromu vařené žáby. Tento syndrom spočívá v prostém vysvětlení faktu, proč oběť z násilného vztahu neodejde. Syndrom vařené žáby nám říká, že pokud vhodíme žábu do vařící se vody, žába vyskočí, a tak unikne záhubě. Naopak, pokud žábu hodíme do vlažné vody, kterou začneme pomalu vařit, žába se uvaří. S domácím násilím je to obdobné. Násilná osoba pomalými, stále ostřejšími kroky stanovuje doma negativní násilnou atmosféru, díky které získává oběť stále více pod svou kontrolu.

⁵⁹ KOTKOVÁ, Martina, Mgr. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, 2014. ISBN 978-80-2607-191-4, str. 23

⁶⁰ Tamtéž, str. 24

⁶¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 8

⁶² BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0, str. 22

Důležitým faktem zůstává to, že agresor je vždy osoba oběti blízká. V případě domácího násilí na dětech se nejčastěji jedná o násilný vztah mezi rodičem a jeho dítětem (obecně mezi osobou svěřenou do péče a osobou pečující).⁶³

Dle výzkumů lze násilné chování agresora v určitých případech vysledovat z jeho chování a vyjadřování na veřejnosti. S tímto výzkumem přišla organizace Acorus. Z výsledků vyplývá, že fyzická i psychická agresivita na veřejných místech (např. restaurace, bary, pracoviště) může být mnohdy předpokladem pro domácí násilí páchané v soukromí. Až 67 % respondentek, jejichž partner byl někdy v minulosti agresivní na veřejnosti, zažilo ze strany tohoto partnera také domácí násilí, oproti 15 % respondentek, které tyto projevy na veřejnosti od násilné osoby nikdy nezaznamenaly.⁶⁴

3.1 Příčiny násilného chování agresora

U pachatelů domácího násilí je potřeba pokládat si otázku, co mají společného. Jak již víme, agresori pochází z různých socioekonomických vrstev, mají různé vzdělání, inteligenci a jiné faktory. Nyní je potřeba představit si, co násilníky motivuje k páchaní domácího násilí a co jim to přináší.

Příčiny domácího násilí úzce souvisí s motivací domácího násilí. Příčin může být velké množství. V současné době převládá několik skupin vlivů:

- Vlivy somatické – tyto vlivy jsou agresorovi vrozené (např. drobná poškození mozku, poruchy pozornosti apod.)
- Vlivy psychosociální – v rámci těchto vlivů hraje silnou roli genetická výbava osoby a tendence páchat násilí nebo chybný socializační proces (např. přenos násilí z generace na generaci, nevhodná výchova či zanedbání výchovy, emoční deprivace pocházející z rodiny)
- Vlivy situační – tyto vlivy jsou zakořeněny v aktuálním rozpoložení situace, ve které je násilí pácháno (zvýšený stres, frustrace)

⁶³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 8

⁶⁴ BARVÍKOVÁ, Jana a Jana PALONCYOVÁ. *Děti, rodiče a domácí násilí: Výzkum klientely Acorusu*, Praha 2: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2016. ISBN 978-80-7416-245-9, str. 32

- Vlivy společenské – tyto vlivy souvisí s tím, jak na domácí násilí nahlíží daná společnost, jak ho odsuzuje.⁶⁵

Příčiny násilí lze spatřovat ve třech úrovních. První je tzv. úroveň jednotlivce, která v sobě zahrnuje všechny psychosomatické faktory konkrétního násilníka a faktory, které ovlivňovaly jeho vývoj v rodině. Může se jednat např. o násilí v primární rodině, drogová či alkoholová závislost agresora apod.

Druhým stupeň příčin je tzv. úroveň skupiny. Sem řadíme nepsané formy, na kterých dotyčnému záleží a které uznává skupina, do které patří (či chce patřit). Může to pramenit z pozice otce, který *má mít přeci vše pod kontrolou*.

Posledním typem příčin je tzv. úroveň společnosti. Ta se vyznačuje tím, že ji určuje právě společnost. Určuje ji to, jak nahlíží na danou problematiku, to, jaký má společnost postoj ke zbráním apod.⁶⁶ Tento typ může být ovlivněn i faktem, že společnost obecně je citlivější na domácí násilí páchané na dětech než na dospělých ženách či dokonce mužích. Obecně pachatel využívá násilí k podvolení oběti či k překonání frustrující překážky.

3.2 Vlastnosti agresorů

Klasičtí pachatelé domácího násilí vedou dvojitý život. V rámci veřejného jsou často velmi společenští, oblíbení a aktivní. V soukromém životě jsou chladní, odměření. Jeden z velmi důležitých rysů osobnosti je ale zachován – inteligence.⁶⁷

Stanovený výčet rysů je pouze orientační a nelze aplikovat na všechny případy stejnou měrou. Jedná se o vlastnosti a rysy osobnosti nejčastěji zpozorované a zjištěné v rámci výzkumu:

- Nedostatek empatie – násilné osoby se většinou nedokáží zpětně podívat na své chování, a tak nedokáží přečíst chování ostatních. S nedostatkem empatie se často spojuje i nedostatek sociálních zábran.

⁶⁵ STOČESOVÁ, Veronika a David ČÁP. *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí: Zvládání vzteku, agrese a násilných projevů*. Praha: portál, 2020. ISBN 978-80-262-1655-1, str. 52

⁶⁶ Tamtéž, str. 53

⁶⁷ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: profem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7, str. 40

- Dvojitá tvář – souvisí s dvojitým životem pachatele, jeho veřejnou a soukromou personou
- Nízká sebeúcta – svou nejistotu maskují arogancí a obecně násilným chováním. Kompenzují si své pocity méněcennosti na svých obětech.⁶⁸
- Násilí v primární rodině – je jedním z faktorů vzniku domácího násilí v sekundární rodině (hlavně u domácího násilí páchaného na dětech)
- Považování násilí za správné – agresor bere násilí jako legitimní prostředek k dosahování svých cílů a překonávání překážek, které neumí nebo nedokáže jinak vyřešit.
- Impulzivita – agresora dokáže rozčítit i banalita. Impulzivního agresora často dokáže rozčítit drobnost, na které lpí (např. ho rozčítí, když někdo mlaská nebo když někdo přendá věc na jiné místo, než kam věc patří).
- Odmítání odpovědnosti za své chování – agresor se snaží odpovědnost za všechny dílčí útoky převést na oběť. Snaží se situaci otočit, například to *přeci dělá pro dobro oběti, nebo oběť má přeci vědět, že tohle konkrétní chování nebo činnost se agresorovi nelíbí.*
- Nedostatečný náhled – násilná osoba nedokáže posoudit závažnost svého jednání, protože má zkreslenou představu o realitě.⁶⁹
- Užívání alkoholu či jiných omamných látek – podle průzkumů je to nejčastěji se vyskytující faktor, který ovlivňuje kriminogenní chování v domácnosti. Řada násilníků omlouvá své chování právě užíváním omamné látky⁷⁰. Zhruba 50 % domácího násilí bylo páčáno pod vlivem návykových látek.⁷¹
- Nezaměstnanost – na pachatele (nejčastěji dospělý jedinec zodpovědný za chod rodiny) je kladen velký tlak ohledně fungování rodiny po finanční a sociální stránce. Na agresora působí velký stres. Dlouhodobé přerušení

⁶⁸ STOČESOVÁ, Veronika a David ČÁP. *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí: Zvládání vzteku, agrese a násilných projevů*. Praha: portál, 2020. ISBN 978-80-262-1655-1, str. 55

⁶⁹ JAKOBSEN, Barbora a Petra ŠTAJNEROVÁ. *Násilí je možné zastavit: Terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*. Praha: Norway grants, 2017. ISBN 978-80-87725-40-5, str. 56

⁷⁰ STOČESOVÁ, Veronika a David ČÁP. *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí: Zvládání vzteku, agrese a násilných projevů*. Praha: portál, 2020. ISBN 978-80-262-1655-1, str. 57

⁷¹ JAKOBSEN, Barbora a Petra ŠTAJNEROVÁ. *Násilí je možné zastavit: Terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*. Praha: Norway grants, 2017. ISBN 978-80-87725-40-5, str. 173

pracovních návyků může vést k násilnému chování. Nezaměstnanost často souvisí s užíváním alkoholu či omamných látek.⁷²

- Nadměrná kontrola – násilník chce být o všem o všech v domácnosti informovaný.⁷³
- Neschopnost vyrovnat se se stresovou situací

3.3 Typologie agresorů

Za dobu zkoumání násilných osob bylo vytvořeno velké množství typologií pachatelů. Typologii můžeme charakterizovat jako *komplex určitých vlastností, rysů nebo jiných znaků, které neodpovídají celé populaci, ale které jsou společné pro větší množství osob, které následně zařazujeme do konkrétní typologické skupiny*.⁷⁴ Jedna z nejobecnějších typologií se věnuje rozdělení pachatelů podle šíře pole jejich působení:

- a) Člověk páchající násilí pouze v rodině – své činy koná pouze v rámci rodiny a rodinných příslušníků. Nevykazuje vysokou míru psychopatologie nebo poruch osobnosti. Je u něj dosažena nejvyšší úspěšnost v rámci terapie.
- b) Člověk dysforický a hraniční – taková osoba se neomezuje pouze na rodinu, ale občas projevuje své agresivní tendence i navenek. Mírnější formy násilí u těchto osob přecházejí ke středně těžkým formám, dokonce i k sexuálnímu násilí, které se u prvního typu objevuje spíše ojediněle.
- c) Člověk obecně násilný a antisociální – agresivní pole působnosti takového agresora se týká i širšího okolí a veřejnosti. U takového agresora dochází

⁷² STOČESOVÁ, Veronika a David ČÁP. *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí: Zvládání vzteku, agrese a násilných projevů*. Praha: portál, 2020. ISBN 978-80-262-1655-1, str. 57

⁷³ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0, str. 22

⁷⁴ JANOVSÁ, Tereza. *Pachatelé domácího násilí z pohledu sociální práce* [online]. Brno, 2018 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/xck3p/DP_Janovska_Tereza.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita, str. 18

k závažným až brutálním formám domácího násilí. Často jsou u takových pachatelů diagnostikovány poruchy osobnosti.⁷⁵

Druhá typologie pachatelů je založena na spouštěcích faktorech domácího násilí:

- a) Specialista neboli čistý domácí agresor – typicky se jedná o pachatele s dvojitou tváří, který je běžně zařazen do funkční společnosti, ale v soukromí jeho společenská funkce pokulhává
- b) Generalista – používá násilí v intimním vztahu, a dokonce i mimo něj (odpovídající dysforickému a hraničnímu typu)
- c) Situační domácí agresor – již z názvu „situační“ vyplývá, že ataky probíhají jen za určitých podmínek. Jsou méně časté, ale o to mohou být intenzivnější.
- d) Závislý pachatel – k domácímu násilí dochází po požití omamné látky nebo alkoholu
- e) Sadistický agresor – činí mu potěšení svou obětí týrat, mučit. Ze všech typů nejčastěji se u nich vyskytují psychopatologické nálezy.⁷⁶ Za normální a duševně zdravou osobnost považujeme tu, která je tzv. autoregulovaná (tzn. je si vědoma vlastní identity a s touto identitou řešit problémy a každodenní situace). Dále je to osoba, která je přizpůsobená společenským hodnotám, individualizovaná vlastními zkušenostmi a tzv. stabilně integrovaná. Stabilně integrovaný jedinec je ten, který dokáže stabilně působit ve společnosti bez kriminálních tendencí při zapojení veškerých složek a součástí své osobnosti.⁷⁷ K psychopatologickému nálezu dochází, když jedna či více z těchto složek osobnosti selže.

⁷⁵ JAKOBSEN, Barbora a Petra ŠTAJNEROVÁ. *Násilí je možné zastavit: Terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*. Praha: Norway grants, 2017. ISBN 978-80-87725-40-5, str. 54

⁷⁶ KOTKOVÁ, Martina, Mgr. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, 2014. ISBN 978-80-2607-191-4, str. 24-25

⁷⁷ VOSEČKOVÁ, CSC., doc. MUDr. Alena. *Kapitoly z psychopatologie pro studenty sociální práce* [online]. Hradec Králové, 2013 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://www.uhk.cz/file/edee/filozoficka-fakulta/studium/voseckova_-_kapitoly_z_psychopatologie_pro_studenty_socialni_prace.pdf. Akademická práce. Univerzita v Hradci Králové, str. 14

Nyní se dostáváme k psychologickým profilům agresorů a genderovým teoriím. Genderové teorie nám poskytují dva základní poznatky:

- Násilnickým mužům v dětství chyběla pozitivně vnímaná autorita otce v důsledku neúplné rodiny
- Otec se v dětství agresora choval násilnicky. Vykazoval některé z výše uvedených znaků, např. potřebu dominance či přílišnou kontrolu.⁷⁸

Neil Jacobson a John Gottman vytvořili typologii agresorů na základě zkoumání 63 párů s výskytem týrání v jejich vztahu. Rozdělili agresory do dvou skupin podle typických znaků, které agresori vykazovali.⁷⁹

První skupina se nazývá „Kobry“. Typová charakteristika kobry spočívá v tom, že vždy dostane to, co si zamane. Před tím, než zaútočí, se zcela zklidní.⁸⁰ Kobry představují nebezpečnější skupinu domácích agresorů. U 90 % tyranů typu kobra byla zjištěna přítomnost psychopatologie, zejména pak sociální porucha osobnosti.⁸¹ Tato porucha se vyznačuje ignorací společenských pravidel, žádnými pocity viny, sklony k násilí, páchání trestné činnosti, působením navenek šarmantně. Tato porucha se může vyvinout i v důsledku užívání omamných látek. Kobry se cítí nadřazené. Často překrucují fakta, na jejichž základě následně svou oběť konfrontují a ohrožují. Nenechají se nikým ovládat. V průběhu jejich dospívání byli často vystaveni násilí nebo byli jeho svědky. Jsou velmi imunní vůči terapeutické praxi.⁸² Z celkového počtu násilníků je agresorů typu kobra přibližně 20 %. Jsou považováni za nenapravitelné pachatele. V průběhu incidentu se nerozčílí tak, jako pitbulové (viz dále). Dokáží z agrese přepnout do úplného klidu, jako by se nic nestalo. To je pro oběť velmi psychicky náročné.⁸³

⁷⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: proFem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7, str. 39

⁷⁹ Tamtéž, str. 40

⁸⁰ Tamtéž, str. 40-41

⁸¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleše Čeňka, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, str. 21

⁸² VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: proFem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7, str. 40

⁸³ *IDnes.cz: Expertka na domácí násilí* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ludmila-cirtkova-psychologie-domaci-nasili-tyrani-policejni-psycholozka-viktimologie.A190326_114324_domaci_evam

U typu pitbul jsou mnohé věci opačně. Dopouštějí se spíše afektivní reakce. Jeho emoce během násilného útoku jsou často velmi dynamické a intenzivní. Častým motivem domácího násilí je potřeba dítě kontrolovat a nejistota v době, kdy se dítě začíná osamostatňovat a kdy chce trávit čas mimo domov.⁸⁴ Obvykle se uchyluje k mírnějším formám násilí, směřovaným hlavně vůči členům domácnosti. Jsou velmi výbušní.⁸⁵ Pitbulové jsou často depresivní a emočně ovlivnitelní. Jsou fanatičtí, občas se u nich objevuje stalking (neboli nebezpečné pronásledování) vůči své oběti.⁸⁶ To úzce souvisí s potřebou neustálé kontroly vůči členům domácnosti. Pitbuly často motivuje strach z opuštění a žárlivost. Dokáží své blízké napadnout třeba kvůli snu, ve kterém se jeho blízcí nechovali podle agresorových představ (např. dítě ve snu dostalo špatnou známku ve škole).⁸⁷ Na rozdíl od typu kobra jsou pitbulové spíše introverti méně aktivní ve společnosti. Jsou v omezené míře schopni náhledu. Mohou vykazovat výčitky svědomí.⁸⁸

⁸⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleše Čeňka, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, str. 21

⁸⁵ STOČESOVÁ, Veronika a David ČÁP. *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí: Zvládnání vzteku, agrese a násilných projevů*. Praha: portál, 2020. ISBN 978-80-262-1655-1, str. 54

⁸⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: proFem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7, str. 41

⁸⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleše Čeňka, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, str. 21

⁸⁸ *IDnes.cz: Expertka na domácí násilí* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ludmila-cirtkova-psychologie-domaci-nasili-tyrani-policejni-psycholozka-viktimologie.A190326_114324_domaci_evam

4 Dítě jako oběť domácího násilí

4.1 Pojmy

Osobou oběti se zabývá viktimologie, což je věda o oběti. Oběť je pro viktimologii nositelem důležitých informací a stop, ať už se jedná o stopy materiální, či stopy ve vědomí.⁸⁹

V případě zjištění, že je dítě osobou ohroženou domácím násilím, je potřeba v této oblasti ověřit několik informací, např.:

- Zda bylo domácí násilí používáno i v primární rodině agresora
- Zda bylo dítě přímou obětí domácího násilí, anebo nepřímou obětí z pozice pozorovatele
- Jak se dítě v průběhu dílčích atak chovalo
- Jak rodiče či konkrétně agresor dítěti celou situaci vysvětlovali
- Zda po atakách u dítěte docházelo ke změnám chování (ať už krátkodobým nebo dlouhodobým).⁹⁰

Viktimnost dítěte

Viktimnost představuje souhrn znaků a předpokladů, které výrazně zvyšují pravděpodobnost toho, že se osoba stane obětí trestného činu. Každý člověk má určitý stupeň viktimnosti, z čehož vyplývá, že se každý může stát obětí trestného činu.⁹¹ Je zde přímá souvislost mezi stupněm viktimnosti a vlastnostmi, které charakterizují určitou náchylnější skupinu obětí.

Viktimnost je reprezentována velkým množstvím faktorů, například profesí nebo typickými psychickými vlastnostmi, jako je lehkomyšlnost nebo dobrodružnost. U dětí je viktimnost zastoupena právě jejich nízkým věkem a fyzickou i psychickou nevypěstlostí. Děti nejsou schopny odrazit fyzické útoky a vypořádat se s psychickými a emočními útoky.

⁸⁹ MAREŠOVÁ, PhDr. Alena. *O významu poznávání obětí trestné činnosti* [online]. Praha, 2015 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <file:///C:/Users/adelii/Downloads/Maresova-obeti.pdf>. Akademická práce. Ministerstvo vnitra.

⁹⁰ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0, str. 65

⁹¹ *Pedagogium: Postavení týraného a zneužívaného dítěte v dysfunkční rodině* [online]. Praha: Praha, 2012 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://e-pedagogium.upol.cz/pdfs/epd/2010/89/22.pdf>

Viktimizace dítěte

Viktimizace je proces, během kterého se potenciální oběť stává obětí reálnou. V procesu viktimizace dochází ke způsobení újmy oběti (ať už fyzické nebo psychické). Viktimizace začíná útokem na oběť. Moment, kdy viktimizace končí, ale často nastává mnohem později.⁹²

V rámci viktimizace hovoříme také o různých stupních viktimizace. Konkrétně se jedná o tři stupně: primární, sekundární a terciární viktimizaci.

Primární viktimizace počíná momentem, kdy se dítě stane obětí domácího násilí. V rámci primární viktimizace nejčastěji rozlišujeme tři typy újmy (fyzickou, emocionální a finanční), při čemž u dětí lze ve většině případů uvažovat o újmě psychické a fyzické. U finanční újmy lze uvažovat ve chvíli, kdy odnětí finančních prostředků dítěte výrazně zasáhne do jeho života.⁹³

Sekundární viktimizace spočívá ve veškerých negativních důsledcích domácího násilí, které po sobě čin zanechává a které si oběť z činu odnáší i po ukončení dílčích atak. Sekundární újmu často mohou nechtěně vyvolat lékařská zařízení, formální instituce, policejní orgán nebo může nastat u soudního přelíčení věci.⁹⁴ I z toho důvodu, pokud je dítě (případně mladistvý) obětí domácího násilí nebo jiného trestného činu, projednání je neveřejné. I očekávaný výsledek řízení, který ale nebyl naplněn, může mít vliv na viktimizaci oběti. Oběť počítá s tím, že trest zabráni pachateli v dalším páchání, to ale nemusí nastat. Na oběť může negativně působit i zásada presumpce nevinny, která je ale základní zásadou procesního trestního práva a taktéž formální nezbytností.⁹⁵ Zde je nutné poznamenat, že sekundární viktimizace probíhá jen na psychické úrovni. Mnohdy se ovšem stává, že sekundární újma převáží tu primární. V případě dětí jako obětí domácího násilí může už samotná pomoc být silně stresujícím zážitkem. Podle průzkumů děti v rámci procesních úkonů vyslychá až 47 osob na několika místech. Z toho vyplývá, že si dítě všemi negativními zážitky a veškerou bolestí

⁹² STÁRKOVÁ, Bc. Jitka. *Viktimizace a možnosti viktimologické prevence* [online]. Praha, 2012 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z:

https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/58827/DPTX_2011_1_11220_0_197478_0_117866.pdf?sequence=1. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, str. 12-13

⁹³ Tamtéž, str. 13

⁹⁴ Tamtéž, str. 14

⁹⁵ Tamtéž, str. 15

musí projít několikrát za sebou v relativně krátké době. Traumatizující vzpomínky si tak musí vybavovat znovu a znovu.⁹⁶ Tuto pluralitu osob lze spatřovat i ve faktu, že pro posouzení duševního stavu dítěte jsou vždy potřeba dva znalci z oboru dětské psychiatrie, nestačí pouze jeden. To celý proces i výrazně prodlužuje.

Poslední stádiem viktimizace je viktimizace terciární. Tato fáze spočívá v neschopnosti oběti zařadit se po činu zpět do předchozího života a v nemožnosti vyrovnat se s činem, i když oběť prošla uzdravením či odškodněním.⁹⁷

Zvláštním typem viktimizace zde zastupuje tzv. reviktimizace. Reviktimizace se netýká dětí přímo v jejich dětských letech, ale může je postihnout v dospělosti v rámci navazování budoucích vztahů. Reviktimizace tak v praxi znamená, že pokud byla osoba v dětském věku obětí domácího násilí, pak může v budoucnu tíhnout k tomu, že bude v budoucnu navazovat z velké většiny hlavně násilné vztahy. Tento jev je často spatřován u žen, které byly jako děti oběťmi domácího násilí ze strany otců a které si v budoucnu za partnery volí podobný typ mužů, jako byl právě jejich otec. Tento fenomén následně vede společnost k jednomu z mýtů, že *ženě to násilí přeci nevadí, když si volí pořád podobné typy, že se jí to vlastně líbí.*⁹⁸

Trestání, týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte versus domácí násilí

V tomto ohledu je třeba od sebe odlišovat jednotlivé činy. Mnohdy dochází k překrývání domácího násilí a např. nepřiměřeného trestání či zanedbávání. Zde je potřeba vymezit si několik pojmů:

- Přiměřené výchovné prostředky – jsou v souladu se zákonem. Při jejich použití není narušena důstojnost dítěte a ani není dítě žádným způsobem

⁹⁶ *Aktuálně.cz* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/domaci-nasili-detske-advokacni-centrum/r~fefeab4c39b911ed93abac1f6b220ee8/>

⁹⁷ STÁRKOVÁ, Bc. Jitka. *Viktimizace a možnosti viktimologické prevence* [online]. Praha, 2012 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/58827/DPTX_2011_1_11220_0_197478_0_117866.pdf?sequence=1. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, str. 12-13, str. 15

⁹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleše Čeňka, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, str. 226

degradováno. Může se jednat např. o zakázání používání elektroniky na určitou dobu v důsledku školního kázeňského problému.

- Přiměřené trestání – nesmí narušit psychický, emoční, ani fyzický vývoj dítěte.
- Tělesné tresty – jedná se o záměrné působení bolesti útokem na tělo a integritu.⁹⁹

Co se týče týrání, to může být jak psychické, tak fyzické. Týrání může mít více podob, je tak velmi variabilním prostředkem k psychické deprivaci dítěte. Můžeme sem zařadit např. vulgární oslovování, ponižování, manipulace, vyhrožování, bránění v učení, buzení způsobující spánkovou deprivaci, nerealistické nároky, stres, agrese apod.

Zanedbávání může probíhat v několika rovinách. Může se jednat zanedbávání tělesné (nedostatečná hygiena, zanedbání lékařské péče), zanedbávání citové (odmítání, odhánění dítěte) nebo zanedbávání ve vzdělání (zanedbání povinné školní docházky)

Zneužívání chápeme hlavně po sexuální rovině. Úzce souvisí se syndromem CSA (Child sexual abuse) – syndromem sexuálně zneužívaného dítěte (viz dále).¹⁰⁰

4.2 Důsledky domácího násilí na dítě

Důsledky domácího násilí jsou natolik závažné právě z důvodu, že k násilí jakékoliv formy dochází opakovaně a kontinuálně. Oběť zraňoval někdo, na kom oběť byla závislá, komu důvěřovala. Zraňované dítě následně může mít celoživotní problémy s důvěrou. Závažné psychické důsledky mohou nastat i v případě, pokud se dítě stane tzv. nepřímou obětí domácího násilí, tzn., že bylo svědkem domácího násilí, které například páchal otec na matce dítěte. Podle studie si asi 90 % dětí uvědomuje násilí páchané na jejich matce. Děti se pak často obviňují a přebírají za matčino utrpení odpovědnost.¹⁰¹

⁹⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 11

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 12

¹⁰¹ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: profFem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7, str. 80-81

Negativním důsledkem, který se vyznačuje jeho aktuální účinností už v dětském věku, jsou zmatené pocity vůči násilnému rodiči. Násilného rodiče mají často rády a zároveň k němu mají negativně zabarvený respekt až strach, což způsobuje dlouhodobý nekončící stres. Tento stres následně spouští úzkostné stavy, nízkou sebeúctu, sebepoškozování, suicidální tendence, poruchy příjmu potravy (anorexie, bulimie, záchvatovité přejídání). Během dospívání (zhruba na hranici konce základní školy a začátku střední školy) může docházet k problémům se závislostí na alkoholu nebo na omamných látkách.¹⁰²

Domácí násilí se vyznačuje velkým vlivem na chování a prožívání dítěte. V kontaktu s takto zasaženým dítětem můžeme pozorovat např. pocity viny za situaci v rodině, nedůvěru k okolnímu světu, přejaté legendy o fungování v rodině (např. *kdyby maminka víc uklízela tak, jak tatínek chtěl, tak by mi tatínek pak nedal facku*), strach z násilnického rodiče, zmatené pocity ve vztahu k rodičům (dítě se v některých případech dokonce postavilo na stranu násilnického rodiče).¹⁰³

Výskyt domácího násilí v rodině má za přímý důsledek narušení vazeb v rodině, které se následně snaží napravit psychoterapeutické programy. V případě násilnického otce je primárně potřeba zjistit, zda je schopen sebereflexe ve vztahu k páchanému násilí (viz typologie pachatelů). Ve vztahu k matce je nutné vyřešit otázku, nakolik se zasadila o vyřešení nepříznivé situace a jejích důsledků.¹⁰⁴

Za velmi negativní důsledek domácího násilí ve všech jeho formách je předpoklad, že by ohrožené dítě jednou mohlo páchat násilí ve své sekundární rodině.¹⁰⁵

¹⁰² VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: profEm, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7, str. 80-81

¹⁰³ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0, str. 65

¹⁰⁴ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0, str. 66

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 66-67

4.3 Dítě jako přímá i nepřímá oběť domácího násilí

Pokud je dítě postaveno do role svědka domácího násilí, je považováno za jeho nepřímou oběť. Má se za to, že bylo-li dítě vystaveno domácímu násilí z role pozorovatele, považujeme ho za psychickou oběť domácího násilí. I v takovém případě je na dítě kladen extrémní psychický tlak, který spočívá ve strachu o sebe, ve strachu z násilnického rodiče a ve strachu o napadaného rodiče.¹⁰⁶ I tyto nepřímo zažité formy domácího násilí v rodině mohou mít závažnější následky ve formě sociálního a emocionálního vývoje dětí.¹⁰⁷ Rezoluce Rady Evropy z roku 2010 jasně vymezuje problematiku dítěte jako svědka násilí pocházejícího z rodinného zázemí: „Je-li matka (případně otec) obětí násilí, je velká pravděpodobnost, že dítě je svědkem, takové jednání je klasifikováno jako forma psychického týrání dítěte s vážnými následky z toho vyplývajícími, které je současně i nepříznivou okolností zdravého psychického vývoje.“¹⁰⁸

V rámci výchovy dítěte, která je na určitou dobu svěřena do rukou státu, může být důležitým elementem učitel(ka) v mateřské škole. Obzvláště malé děti chodící do mateřských škol mají často tendence napodobovat určité chování. Učitelky v mateřské škole tak mají možnost odhalit a rozpoznat kriminogenní chování pocházející z rozdělení rolí v domácnosti právě z dětských her (např. děti si hrají na rodinu a pedagog si všimne, že dítě v rámci hry bije jiné dítě). Toto chování dítě považuje za normální, dokud není v určitém věku schopno sebereflexe.¹⁰⁹

¹⁰⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 13

¹⁰⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleše Čeňka, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, str. 180

¹⁰⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: proFem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7, str. 68

¹⁰⁹ Tamtéž str. 69

Dívky jako oběti domácího násilí – ze statistik OSPODu (rok 2021)

Věk dítěte	Tělesné týrání	Psychické týrání	Sexuální zneužívání	Dětská pornografie	Dětská prostituce	Zanedbávání dětí	Celkem
Do 1 roku	10	10	2	0	0	256	278
Od 1 do 3 let	20	32	7	0	0	327	386
Od 3 do 6 let	35	65	57	3	0	472	632
Od 6 do 15 let	138	203	414	68	4	1 261	2 088
Od 15 do 18 let	41	56	129	19	2	293	540
Celkem	244	366	609	90	6	2 609	3 924

Tabulka 2 Dívky jako oběti domácího násilí¹¹⁰

Z této statistiky OSPODu z roku 2021 vyplývá, že dívky jsou nejčastěji oběťmi sexuálního násilí (mnohem častěji, než chlapci). Nejohroženější skupinou pro sexuální zneužívání tvoří dívky ve věku 6-15 let. Nezanedbatelná čísla najdeme také v kategorii *zanedbávání dětí*, kde jsou v každém věku dětí čísla vysoká. Ze statistiky lze také vyčíst, že u malých dívek do věku 3 let se vyskytuje nejčastěji zanedbávání dětí, které dokonce tvoří nejpočetnější kategorii týrání, celkem 2 609 skutků.

Dopad na dívčí oběti podle ročního výkazu OSPODu z roku 2021

	Tělesné týrání	Psychické týrání	Sexuální zneužívání	Dětská pornografie	Dětská prostituce	Zanedbávání	Celkem
Hospitalizace	20	10	23	2	0	39	94
Tělesné poškození	15	4	2	3	0	21	45
Nutnost poskytnutí psychologické pomoci	113	187	286	28	4	617	1235
PTSP¹¹¹	8	6	17	0	0	68	99
Úmrtí	0	0	0	0	0	2	2
Těhotenství	-	-	45	0	0	-	45

Tabulka 3 Dopad na dívčí oběti z roku 2021¹¹²

Ze této statistiky vyplývá, že dívky jsou často oběťmi sexuálního zneužívání, v jehož důsledku je jim hojně poskytována psychologická pomoc. V důsledku

¹¹⁰ MPSV [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>

¹¹¹ Posttraumatická stresová porucha

¹¹² MPSV [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>

sexuálního zneužívání je častým důsledkem také těhotenství. Četným zaznamenaným důsledkem domácího násilí na dívkách je hospitalizace a s ní související tělesné poškození, obzvláště pokud nahlédneme do kategorie zanedbávání a tělesného týrání. Alarmující data jsou ovšem dvě úmrtí jako důsledek zanedbávání dívek.

Chlapci jako oběti domácího násilí - ze statistik OSPODu 2021

Věk dítěte	Tělesné týrání	Psychické týrání	Sexuální zneužívání	Dětská pornografie	Dětská prostituce	Zanedbávání dětí	Celkem
Do 1 roku	18	16	0	0	0	246	280
Od 1 do 3 let	32	46	0	0	0	365	443
Od 3 do 6 let	34	71	12	0	0	531	648
Od 6 do 15 let	168	220	80	4	2	1 463	1 937
Od 15 do 18 let	29	27	11	6	0	314	387
Celkem	281	380	103	10	2	2 919	3 695

Tabulka 4 Chlapci jako oběti domácího násilí¹¹³

Z této statistiky můžeme vyčíst fakt, že chlapci jsou nejčastěji zanedbáváni, ale také psychicky a tělesně týráni. Chlapcům se sice v menší míře, ale přeci nevyhýbá problematika sexuálního zneužívání.

Dopady na chlapecké oběti podle ročního výkazu OSPODu z roku 2021

	Tělesné týrání	Psychické týrání	Sexuální zneužívání	Dětská pornografie	Dětská prostituce	Zanedbávání	Celkem
Hospitalizace	31	5	1	0	0	55	92
Tělesné poškození	30	1	0	0	0	15	45
Nutnost poskytnutí psychologické pomoci	101	171	38	22	0	607	939
PTSP	9	4	5	2	0	32	52
Úmrtí	1	0	0	0	0	1	2

Tabulka 5 Dopady na chlapecké oběti z roku 2021¹¹⁴

Chlapcům, na rozdíl od dívek, byla psychologická pomoc poskytována v menší míře. Oproti tomu důsledek ve formě hospitalizace a tělesného poškození se prakticky shoduje. Z těchto dat lze vyčíst taktéž dvě úmrtí, tentokrát jedno

¹¹³ MPSV [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1/>

¹¹⁴ Tamtéž

v důsledku zanedbávání a jedno v důsledku tělesného týrání. Důsledek těhotenství byl pro účely této statistiky vyřazen.

4.4 Syndromy doprovázející domácí násilí páchané na dětech

Tyto syndromy a negativní psychické důsledky se u dětských obětí objevit mohou, ale také nemusí. Vše záleží na mnoha faktorech. Život v násilném prostředí je velmi psychicky náročný, obzvláště pro dítě, které s mnohými jevy neumí pracovat.¹¹⁵ Postupem procesu, kdy začalo být domácí násilí bráno jako velmi intenzivně nebezpečný jev nesoucí s sebou další negativní dopady, se začala věnovat pozornost i psychickým následkům, které oběti této činnosti doprovázejí.

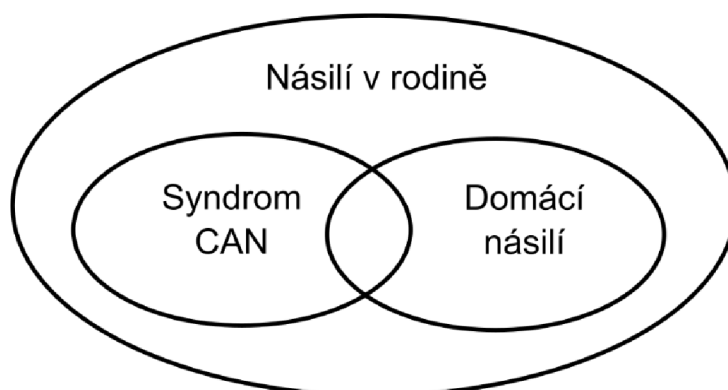
Syndrom CAN

První závažný psychický následek nalezneme ve formě tzv. syndromu CAN. Název pochází z anglického pojmenování Child Abused and Neglect, v češtině jej nazýváme *syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Do tohoto syndromu lze zařadit velké množství nevhodných až nelegálních forem zacházení s dítětem. Tento psychologický jev zahrnuje různé způsoby týrání, zanedbávání (zanedbání výživy) či sexuální zneužívání. Jedná se tedy o jakoukoliv nenáhodnou (tedy úmyslnou), vědomou aktivitu rodiče či jiné osoby, která poškozuje tělesný, duševní a emoční stav dítěte, která má vliv na jeho společenský vývoj, či případně způsobuje smrt. Spadá sem kruté zacházení (způsobování vážných zranění), nedostatek zdravotní péče, výchovy či vzdělání. Toto zacházení má jak svou aktivní, tak i pasivní formu. Aktivní forma spočívá hlavně v přímém fyzickém násilí, pasivní forma v zanedbání např. lékařské péče.¹¹⁶ U tohoto syndromu se vyskytuje vážný konflikt zájmů dítěte: ubližuje mu někdo, kdo ho má milovat, a zároveň má dítě extrémní potřebu zbavit se fyzické i psychické bolesti jemu způsobené. Psychické důsledky jsou tím větší, pokud je týrané dítě malé. Starší jedinci (hlavně v době dospívání) se s některými situacemi zvládnout po psychické stránce lépe vyrovnat. Hlavními důsledky tohoto syndromu je u dětí apatie,

¹¹⁵ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. *Domácí násilí: Příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7566-149-4, str. 42

¹¹⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: profem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7, str. 70

pasivita, emoční vypětí, strach, výbuchy agrese nebo ztrácení se v sociálních kontaktech a vazbách. V dospělosti často ponižují ostatní a nemají od sebe nebo od své sekundární rodiny vysoká očekávání.¹¹⁷ Pokud je syndrom CAN nadměrně vyšetřován a zkoumán, může vést k nežádoucí sekundární viktimizaci dítěte.¹¹⁸ Tento syndrom se poprvé začal zkoumat v 60. letech 20. století, ale váhu mu odborníci začali přisuzovat až v 80. letech.¹¹⁹



Obrázek 2 Syndrom CAN¹²⁰

Syndrom CSA

Další syndrom, tedy CSA, je již zaměřen poněkud specificky, jelikož z anglické zkratky *Child sexual abused* se jedná o tzv. syndrom sexuálně zneužívaného dítěte. Problematika sexuálního zneužívání dětí je ve společnosti stále tabu, ale postoj společnosti ke zjištěným případům je jednostranně odsuzující.¹²¹ V rámci sexuálního zacházení s dítětem se jedná o nepatřičné vystavení dítěte

¹¹⁷ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. *Domácí násilí: Příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7566-149-4, str. 45-46

¹¹⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: proFem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7, str. 71

¹¹⁹ MACHALOVÁ, Tatiana. *Domácí násilí: Filozofická analýza pojmu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6765-3, str. 17-19

¹²⁰ HÁJKOVÁ, Kateřina. *Domácí násilí v době karantény covid-19* [online]. Opava, 2021 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: https://is.slu.cz/th/ee9yc/FVP_DP_2021_Domaci_nasiliv_karantene_Covid-19_Hajkova_Katerina.pdf. Diplomová práce. Slezská univerzita v Opavě. Vedoucí práce Mgr. Petr Fabián PhD., str. 12

¹²¹ Sexuální zneužívání. In: HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Sexuální zneužívání* [online]. Praha: Praha, 2018, s. 5-6 [cit. 2023-01-24]. ISBN 80-86991-64-4. Dostupné z: <http://www.vyzkummladez.cz/zprava/1385374653.pdf>, str. 5-6

sexuálnímu kontaktu nebo činnosti.¹²² Situace v rámci domácího násilí obecně nutí dítě mít ke svému trýzniteli mnohdy ambivalentní vztah – agresora miluje a zároveň nenávidí za způsobenou bolest. U sexuálního zneužívání dítěte může být toto rozpolcení o to silnější, jelikož se jedná o praktiky dítě značně ponižující a dehonestující.¹²³ Rozpolcení v takovém vztahu může vést i ke stockholmskému syndromu. Dítě v pozici oběti si tak zintenzivňuje vztah ke svému trýzniteli, více se k němu upíná, a dokonce je schopno omlouvat jeho činy. Vyskytuje se zde tedy citová závislost až oddanost.¹²⁴

Rada Evropy přišla v červnu roku 1992 s jasnou definicí sexuálního zneužívání dětí: „Za sexuální zneužití dítěte se považuje nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje také jakékoliv sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoliv, kdo se s dítětem dostane do styku. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba.“¹²⁵ Mezi osoby, které se pohybují kolem dítěte, může patřit i např. trenér, učitel, rodinný přítel, kamarád staršího sourozence apod. Zneužívání může být ojedinělé a jednorázové, ale může být také kontinuální a trvat několik let.¹²⁶

Aby sexuální chování a zacházení mohlo být označeno za zneužívání, je potřeba, aby bylo splněno několik podmínek:

- Trýznitel je mnohem starší a vyspělejší než dítě
- Sexuální aktivity jsou vynucovány fyzickou silou, pohrůzkou použití této síly nebo podvodem

¹²² *Linka bezpečí: Sexuální zneužívání* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz/-/sexualni-zneuzivani>

¹²³ *Šance dětem: Syndrom CAN* [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/syndrom-can>

¹²⁴ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. *Domácí násilí: Příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7566-149-4, str. 44-45

¹²⁵ Sexuální zneužívání. In: HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Sexuální zneužívání* [online]. Praha: Praha, 2018, s. 5-6 [cit. 2023-01-24]. ISBN 80-86991-64-4. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1385374653.pdf>, str. 6

¹²⁶ *Linka bezpečí: Sexuální zneužívání* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz/-/sexualni-zneuzivani>

- Trýznitel je v pozici autority nebo pečovatelském vztahu k dítěti.¹²⁷

Zneužívání může mít prameny v rodině, pak hovoříme o tzv. zneužívání intrafamiliárním. V takovém případě trýznitelem je rodič či sourozenec (viz dále), nevlastní rodič, strýc apod. V opačném případě může mít sexuální zneužívání i formu extrafamiliární, kdy trýznitel nepochází z rodiny.¹²⁸

Zde je potřeba zmínit incest a taktéž roli nezneužívajícího rodiče. V rámci incestu je nejpravděpodobnějším pachatelem otec nebo partner matky. Alarmující množství incestů se odehrává v rodinách, kde se vyskytuje i problém s alkoholem nebo s omamnými látkami. Ze statistik (např. statistiky OSPODu) vyplývá, že nejvíce jsou ohroženy dívky mezi 9. a 15. rokem života. Méně časté jsou incestní vztahy mezi sourozenci.¹²⁹ V pozici nezneužívajícího rodiče je častěji matka. Nepřítomnost nezneužívajícího rodiče může být ideální podmínkou pro zneužívání (např. večerní či noční pracovní směny, služební cesty). Matky jsou o tom, co se děje v rodině, často informovány. V rámci zachování v rodině „otce živitele“, který celou rodinu ekonomicky udržuje v chodu, často toto chování přehlíží a ignorují. Takové matky jsou přesvědčené, že nemají kam jít. Matky ovšem mohou reagovat různě, mohou své dítě podpořit a z domácnosti skutečně odejít, nebo mohou dítě nařknout ze lži a předstírat, že se nic neděje, nebo mohou dokonce u zneužívání asistovat. Poslední možnost nastává pouze zřídka.¹³⁰

Určitou prevencí tohoto syndromu je dostatek pozornosti a lásky pramenící z rodiny, jelikož poté neupadá vzájemná komunikace a důvěra mezi členy rodiny. Dítě má tak snazší přístup k tomu se svěřit (pokud na něm násilí provádí například jeho trenér).¹³¹

S dítětem, se kterým bylo takto zacházeno, je potřeba pracovat extrémně opatrně, s obrovským respektem a pochopením. Probíhající emoce a pocity jsou velmi intenzivní. V rámci terapie je potřeba získat si plnou důvěru dítěte a vytvořit mu

¹²⁷ Sexuální zneužívání. In: HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Sexuální zneužívání* [online]. Praha: Praha, 2018, s. 5-6 [cit. 2023-01-24]. ISBN 80-86991-64-4. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1385374653.pdf>, str. 6

¹²⁸ Tamtéž, str. 5-6

¹²⁹ Tamtéž, str. 8

¹³⁰ Tamtéž, str. 9

¹³¹ *Šance dětem: Syndrom CAN* [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/syndrom-can>

prostředí, ve kterém se bude cítit bezpečně.¹³² V rámci výslechu menších dětí lze např. použít panenky Jája a Pája, na kterých je demonstrováno, jak zneužívání probíhalo. Některé dětské výslechové místnosti jsou dokonce vybaveny celou rodinou z panenek. Mezi tuto výbavu pak patří maminka, tatínek, babička i dědeček ve formě panenek.

Syndrom CSEC

Dalším syndromem je syndrom CSEC (Commercial Sexual Exploitation of Children), tedy komerční sexuální zneužívání dětí. Jedná se o sexuální zneužívání za odměnu či úplatu, která je určena přímo dítěti nebo třetí osobě.¹³³ Komerční zneužívání dítěte se stalo zásadní mezinárodní problematikou. Hlavně v rozvojových zemích najdeme spoustu nelegálních organizací, které se věnují obchodu s dětmi a jejich sexuálnímu zotročování. Komerční sexuální zneužívání dítěte představuje jedno z nejzávažnějších porušení lidské důstojnosti. S dítětem je nakládáno jako se zbožím. Je okradeno o dětství a je pouhým prostředkem k uspokojování sexuálních potřeb druhých. Toto nelegální sexuální nakládání s dětmi se vyskytuje ve třech formách: vykořisťování dětí v pornografii, vykořisťování dětí v prostituci a obchod s dětmi do sexuálního průmyslu.¹³⁴

A. Vykořisťování dětí v pornografii

Jedná se o jakýkoliv zvukový nebo obrazový materiál, který používá děti v sexuálním kontextu. Obrazová pornografie znamená zobrazení dítěte při výslovné sexuální činnosti, ať už reálné nebo simulované. Zahrnuje také vystavování pohlavních orgánů pro sexuální uspokojení uživatele pornografie. Je zde zahrnuta výroba, rozšiřování nebo také používání takového materiálu.¹³⁵

¹³² *Linka bezpečí: Sexuální zneužívání* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz/-/sexualni-zneuzivani>

¹³³ *Šance dětem: Komerční sexuální zneužívání dětí a dospívajících* [online]. Praha: Praha, 2015 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/komerčni-sexualni-zneuzivani-deti-dospivajících>

¹³⁴ Tamtéž

¹³⁵ Sexuální zneužívání. In: HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Sexuální zneužívání* [online]. Praha: Praha, 2018, s. 5-6 [cit. 2023-01-24]. ISBN 80-86991-64-4. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1385374653.pdf>, str.

B. Vykořisťování dětí v prostituci

Prostituce za použití dítěte znamená provozování sexuálních aktivit, za které je poskytnuta, nabídnuta nebo slíbena odměna. Může se jednat o peníze nebo o jiný způsob úhrady. Úhrada může být určena přímo dítěti nebo třetí osobě jakožto zprostředkovateli.¹³⁶ Děti určené k prostituci často pochází z chudých poměrů a sociálně slabších vrstev. Neopomenutelnou součástí trhu tvoří osoby s pedofilními sklony, které preferují fyzickou nezralost objektu.¹³⁷

Dětská prostituce se může týkat jak dívek, tak chlapců. Vstupní věk do procesu prostituce u dívek se pohybuje mezi jedenácti a sedmnácti lety. Častým jevem je prostituce z donucení rodiči jako řešení dočasné ekonomické krize v rodině. Na prahu puberty se k prostituci uchylují hlavně dívky, které se v mladším školním věku staly obětí sexuálního násilí. Tyto dívky si většinou neumí stanovit hranice pro osobní a sociální život. Ve většině případů jsou dívky promiskuitní a sexuální aktivity provozují velmi nárazově, a to hlavně za účelem zisku. V současnosti je běžný začátek prostituce za představou kariéry hostesky nebo modelky. V rámci prostituce mnohé dívky prošly týráním od „klientů“.¹³⁸

U dívek probíhají nejčastěji čtyři fáze začleňování se do procesu prostituce, která je zprostředkovaná třetí osobou:

1. Zajištění ochrany – získání důvěry, spolehlivost ve vztahu ke kuplíři či zprostředkovateli, ovlivňování myšlení, názorů a postojů. Kuplíř zde využívá např. zamilovanosti dívky do něj
2. Vytváření závislosti – zde probíhá intenzivní přivlastňování si dívky, dochází k sociální izolaci, případně i změně jména dívky. Ovládající osoba může vyvíjet tlak na přerušování předchozích vazeb
3. Kontrola – dochází ke kontrole většiny aspektů života oběti (vzhled, oblečení, telefon). V této fázi dochází k používání tělesných trestů a týrání za

¹³⁶ *Šance dětem: Prostituce dětí a dětská pornografie* [online]. Praha: Praha, 2020 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/prostituce-deti-detska-pornografie>

¹³⁷ Sexuální zneužívání. In: HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Sexuální zneužívání* [online]. Praha: Praha, 2018, s. 5-6 [cit. 2023-01-24]. ISBN 80-86991-64-4. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1385374653.pdf>, str. 12

¹³⁸ *Šance dětem: Prostituce dětí a dětská pornografie* [online]. Praha: Praha, 2020 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/prostituce-deti-detska-pornografie>

neposlušnost. Kuplíř zde vytváří dojem, že dívka je nezodpovědná a nespolehlivá

4. Absolutní dominance – dívka je přesvědčována, že sex a peníze mají větší význam než návrat do rodiny (která je mnohdy také silně afunkční). Z oběti se stává osoba plně závislá na rozhodnutích a rozpoložení kuplíře.¹³⁹

Co se týká vykořisťování chlapců v rámci prostituce, zde je potřeba si prostituci rozdělit na heterosexuální prostituci (chlapec si nechává platit za zasvěcování dívek do sexuálních praktik) a homosexuální prostituci. V rámci homosexuální prostituce se můžeme setkat s chlapci už od devíti let věku. Aktuálním fenoménem je snižování vstupního věku i snižování průměrného věku chlapců vykořisťovaných prostitutí. Zhruba od dvaceti let věku jsou chlapci pro klienty nezajímavým sexuálním objektem.¹⁴⁰

V rámci tohoto fenoménu je potřeba zmínit i tzv. sexuální turistiku. Výrazně se zvýšila kvůli rozmachu turismu. V našich končinách nalezneme děti zajaté v cyklu prostituce hlavně ve velkých městech, jako je Praha nebo Brno, ale právě také v pohraničních oblastech, které jsou těmito sexuálními turisty v hojném počtu využívány. Hlavně v rámci Evropské unie jsou turisté zbavováni procesů, které souvisí s volným přechodem hranic, tudíž využívají určité mezinárodní neostražitosti. Může to souviset i s ekonomickou situací obou zemí. Sexuální turisté často jezdí do zemí, kde je prostituce finančně dostupnější v porovnání s jejich rodnou zemí.¹⁴¹

C. Obchod s dětmi do sexuálního průmyslu

Tato forma nakládání s dětmi v sexuálním kontextu často nabývá mezinárodní rozměr. Z tohoto důvodu je nezbytná účast Interpolu.¹⁴² Obchodování s dětmi probíhá hlavně za účelem sexuálního vykořisťování. Tento typ jednání zahrnuje činnosti, kdy někdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, unese, dopraví, ukryje,

¹³⁹Šance dětem: *Prostituce dětí a dětská pornografie* [online]. Praha: Praha, 2020 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/prostituce-deti-detska-pornografie>

¹⁴⁰ *Tamtéž*

¹⁴¹ Sexuální zneužívání. In: HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Sexuální zneužívání* [online]. Praha: Praha, 2018, s. 5-6 [cit. 2023-01-24]. ISBN 80-86991-64-4. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1385374653.pdf>, str. 12-14

¹⁴² *Tamtéž*, str. 14

zadržuje nebo vydá dítě, aby ho někdo použil jako objekt sexuálního uspokojení.¹⁴³

Důsledky syndromu CSEC jsou alarmující. Vyskytuje se zde extrémně vysoké riziko positivity na virus HIV a devastace dětské osobnosti v souvislosti s budoucím životem. U takto zneužívaných dětí je vysoká pravděpodobnost, že se nezvládnout zpět začlenit do společnosti.¹⁴⁴

Posttraumatická stresová porucha (PTSP)

Zkoumání této poruchy započalo ve velkém v rámci péče o vojáky z 2. světové války. Dalším výrazným subjektem byli vojáci vracející se z války ve Vietnamu. V rámci svých misí byli každodenně vystavováni strachu, stresu, byli traumatizováni pohledem na umírající spolubojovníky i nepřátele. V případě těchto vojáků se porucha projevovala znovuprožíváním osobně vnímaných traumat ve snech i v podobě tzv. flashbacků (znovu si vybavování prožité skutečnosti). Následně se ke zkoumání přidala zkušenost právě zneužívaných žen a dětí.¹⁴⁵

U posttraumatické poruchy se typicky vyskytuje oddálení nebo potlačení prožitého traumatu, se kterým se organismus nedokázal vyrovnat. Tato porucha může být důsledkem jednorázové traumatické události nebo také dlouhodobého působení negativních vlivů na dětský organismus. S touto poruchou se pojí samozřejmě psychické důsledky, které jsou často doprovázeny fyzickými projevy (nadměrné pocení, třas, nespavost). Potíže s usínáním jsou spojeny se zvýšenou ostražitostí

¹⁴³ Šance dětem: Obchod s dětmi do sexuálního průmyslu [online]. Praha: Praha, 2020 [cit. 2023-01-24].

¹⁴⁴ ŠÍMOVÁ, Iva. *Terciární prevence sexuálně zneužívaných dětí v Dětském krizovém centru* [online]. Praha, 2010 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/38426/BPTX_2009_1_11270_RZSZPSP05_278197_0_92591.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, str. 27

¹⁴⁵ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0, str. 49

u obětí traumatické události.¹⁴⁶ U jednotlivých případů se mohou objevovat také přehnané reakce na podněty ve formě nepřiměřené agrese, strachu či úzkosti.¹⁴⁷

O posttraumatické stresové poruše lze hovořit, pokud její příznaky přetrvávají déle než jeden měsíc. Osoba trpící touto poruchou je velmi omezena v mnoha oblastech života, např. v udržování sociálních vazeb, v pracovní výkonu či v rodinných vztazích. K vyléčení posttraumatické poruchy se využívá několik principů, např. kognitivně-behaviorální postupy a terapie, psychodynamická terapie apod. Princip terapie je vystavěn na třech základních pilířích: stabilizace oběti, zpracování traumatu a integrace, která spočívá hlavně ve zvládnutí stresových situací v reálném životě a v používání metod, které se oběť během terapie naučila aplikovat.¹⁴⁸

¹⁴⁶ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0, str. 50

¹⁴⁷ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. *Domácí násilí: Příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7566-149-4, str. 43

¹⁴⁸ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. *Domácí násilí: Příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7566-149-4, str. 43

5 Právní úprava domácího násilí

5.1 Historický vývoj právní úpravy

V celkové úpravě domácího násilí se zákonodárci vyhýbají pojmu *domácí násilí*. Za první významnější počín byl považován zákon č. 91/2004 Sb., neboli zákon, kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (nyní již nahrazen zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).¹⁴⁹ Tento zákon zavádí trestní odpovědnost za nevhodné a hrubé zacházení s osobou/osobami, kterým se věnují jednotlivá ustanovení.¹⁵⁰ Zmíněným zákonem č. 91/2004 Sb., se přidává nová skutková podstata, tedy § 215a: Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě.¹⁵¹ Domácí násilí, byť přímo nepojmenované, se stává novým trestným činem, který podle zákonodárců má smysl právně ošetřit.¹⁵² Důležité je zmínit, že před touto novelou zákona nebylo domácí násilí nijak legislativně řešeno. I kvůli tomu bylo povědomí společnosti o tomto velmi rozšířeném problému nízké.¹⁵³

Dalším podstatným bodem se stal zákon č. 135/2006 Sb., tedy zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.¹⁵⁴ Došlo k vložení § 273b – Výkon rozhodnutí o vykázaní ze společného obydlí a nenavazování kontaktů s oprávněným.¹⁵⁵ V souvislosti s tímto zákonem byla zpracována psychologická a sociální pomoc pro oběti domácího násilí.¹⁵⁶

¹⁴⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 23

¹⁵⁰ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. *Domácí násilí: Příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7566-149-4, str. 44

¹⁵¹ *Zákony pro lidi* [online]. Praha: Praha, 2020 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-91#Top>

¹⁵² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 23

¹⁵³ STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázaní jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Brno: Edice Právo, 2009. ISBN 978-80-7418-020-0, str. 28

¹⁵⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 24

¹⁵⁵ *Zákony pro lidi* [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-135>

¹⁵⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 24

Dalším velmi důležitým krokem vstříc účinné právní úpravě byl zákon č. 29/2007 Sb., který novelizoval zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tímto zákonem byla zřízena intervenční centra a azylové domy.

Co se týká úpravy domácího násilí páchaného na dětech, k tomu velmi přispěl zákon č. 134/2006 Sb., který změnil některé z předcházejících zákonů (např. zákon o sociálně-právní ochraně dětí z roku 1999 nebo zákon o rodině z roku 1963).¹⁵⁷ Tento zákon rozšířil právní působení i na děti, na kterých je páchán trestný čin a na děti ohrožované násilím mezi rodiči.¹⁵⁸

Do řešení domácího násilí v rámci policejní praxe v pozitivní slova smyslu zasahuje Závazný pokyn policejního prezidenta č. 176/2006, který stanovuje postup Policie ČR v případech domácího násilí. Následně byl nahrazen pokynem č. 200/2008, o provádění vykazání. Dalším podstatným krokem bylo přijetí zákona o Policii ČR (zákon č. 273/2008).¹⁵⁹

Již zmíněný nový trestní zákoník (z. č. 40/2009 Sb.) je významný hlavně svým obsahem nových skutkových podstat, které se týkají domácího násilí na dětech (např. § 199 – týrání osoby ve společném obydlí).¹⁶⁰ Oblast domácího násilí je v trestním zákoníku vystaven na tzv. třech pilířích, tedy na součinnosti Policie ČR, intervenčních center a soudů.¹⁶¹

Velkým průlomem v legislativní úpravě se stalo také přijetí Listiny základních práv a svobod (neboli ústavního zákona č. 2/1993). V rámci ochrany práv dítěte je nutné zmínit čl. 24 LZPS, který stanoví, že děti mají právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho.¹⁶² V rámci mezinárodních a unijních úprav je potřeba zmínit účinnost boje proti domácímu násilí, která pochází z působnosti Organizace spojených národů (OSN) a Rady Evropy. Velmi konkrétní úpravu nabízí *Úmluva*

¹⁵⁷ *Zákony pro lidi: Zákon 134/2006* [online]. Praha: Praha, 2020 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-134>

¹⁵⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 25

¹⁵⁹ Tamtéž, str. 25

¹⁶⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 26

¹⁶¹ STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykazání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Brno: Edice Právo, 2009. ISBN 978-80-7418-020-0, str. 37-38

¹⁶² *European Union agency for fundamental rights* [online]. Praha: Praha, 2018 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/cs/eu-charter/article/24-prava-ditete>

proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (vyhláška č. 143/1988 Sb.) nebo Úmluva o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.), která je významným dokumentem mezinárodního práva. Tato Úmluva zakotvuje několik principů, jako například nejlepší zájem dítěte, zákaz jakékoliv formy diskriminace, právo na život a právo vyjádřit svůj názor, právo na odpočinek a volný čas, právo na ochranu před násilím, ponižováním a vykořisťováním apod.¹⁶³ V neposlední řadě je potřeba zmínit *Evropskou úmluvu o výkonu práv dětí*, která garantuje procesní práva a postavení dětí.¹⁶⁴

Dělení právní úpravy podle odvětví práva

Hlavní překážkou v řešení domácího násilí je fakt, že v České republice chybí komplexní kodifikovaná právní úprava domácího násilí. Jeho úprava je roztříštěna do velkého množství právních předpisů.

5.2 Správněprávní úprava domácího násilí

O použití trestního práva se vždy uvažuje až ultima ratio, a proto existují také další, mírnější úpravy z jiných právních odvětví. Typickým případem je právě správní právo, které, byť v omezené míře, může také zasahovat do problematiky domácího násilí páchaného na dětech. Základním pramenem správněprávní úpravy je zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, který nahradil dřívější zákon o přestupcích (zákon č. 200/1990).¹⁶⁵

Legislativní meze tohoto právního odvětví nám umožňují vymezit některé přestupky, které mohou mít souvislost s domácím násilím. Jedná se např. o:

- Přestupky proti veřejnému pořádku
- Přestupky proti občanskému soužití
- Přestupky proti majetku

¹⁶³ *Šance dětem: Úmluva o právech dítěte* [online]. Praha: Praha, 2017 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/umluva-o-pravech-ditete-v-souvislostech#principy>

¹⁶⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 26

¹⁶⁵ MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-139-4, str. 69

Přestupky jsou projednávány zpravidla obecními úřady případně jinými správními orgány. Přestupky mohou být projednávány z úřední povinnosti (podle tzv. zásady oficiality) nebo v některých případech i na návrh účastníka (podle tzv. zásady dispoziční). Pokud se v průběhu projednávání zjistí, že věc patří do příslušnosti spíše trestního práva, věc se postoupí příslušným orgánům.¹⁶⁶

5.3 Soukromoprávní úprava

Základním pramenem pro soukromoprávní úpravu se stal nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012). Zvláště důležité části právní úpravy nalezneme v části druhé, která je věnována rodinnému právu, konkrétně § 751 - § 753 (zvláštní ustanovení proti domácímu násilí).¹⁶⁷

V soukromém právu nalezneme několik institutů, jejichž úprava má pomoci předcházet vzniku domácího násilí. Ty, které považujeme z hlediska ochrany dětí za relevantní, jsou manželství a v rámci něj několik dalších institutů, jako např. povinnost vytvářet zdravé rodinné prostředí.¹⁶⁸

Základem soukromoprávní úpravy je rovné postavení subjektů, což ho výrazně odlišuje právě od trestněprávní nebo správněprávní úpravy.¹⁶⁹

Pro úpravu soukromoprávních ustanovení se stala vzorem úprava např. z Itálie, Slovenska či Rakouska. Ustanovení domácího násilí se tak týkají i osob, které nejsou příbuzensky propojené, ale žijí ve společném obydlí.¹⁷⁰

¹⁶⁶ MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-139-4, str. 69

¹⁶⁷ Tamtéž, str. 69

¹⁶⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 30

¹⁶⁹ ČEPEROVÁ, Bc. Marie. *Soukromoprávní ochrana před domácím násilím* [online]. Brno, 2014 [cit.2023-01-24]. Dostupné:

https://is.muni.cz/th/c5qnk/Soukromopravni_ochrana_pred_domacim_nasilim.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita, str. 10-11

¹⁷⁰ *Nový občanský zákoník: Domácí násilí* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/domaci-nasili>

5.4 Trestněprávní úprava

V rámci trestněprávní úpravy je hlavním pramenem trestní zákoník, tedy zákon č. 40/2009 Sb. Tento zákon nahradil již starší úpravu z roku 1961. Jak již bylo výše zmíněno, použití trestněprávní úpravy berou orgány činné v trestním řízení (dále jen OČTŘ) v potaz v případech společensky škodlivých a nebezpečných. Toto legislativní chování je v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe.¹⁷¹

Pro trestní právo je důležitých několik významných determinantů domácího násilí, jak pro určení závažnosti jednání, tak pro správnou klasifikaci jednotlivých skutků, případně jejich kombinací. Mezi znaky, kterým trestní právo přisuzuje význam pro zkoumání, patří opakovanost, postupný nárůst intenzity, jasné rozdělení rolí, páchaní násilí v soukromí.¹⁷²

Jednotlivá vybraná ustanovení

Trestní zákoník stanoví okruh trestných činů, které se přímo týkají domácího násilí páchaného na dětech. Jsou to:

- § 199 TZ: trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí: tento základní trestný čin spočívá v týrání osoby blízké nebo jiné osoby žijící ve společném obydlí. Ve všech případech se jedná o jednání úmyslné. Přitěžující okolnosti v těchto případech jsou např. spáchání zvláště surovým či trýznivým způsobem, nebo způsob spáchání, který poškodí více než dvě osoby či přímo způsobí smrt týrané osoby. Přitěžující okolnosti následně činí ze základní trestní sazby kvalifikovanou (tedy vyšší).

¹⁷¹ MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-139-4, str. 66

¹⁷² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 95

	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016
Počet skutků	430	403	428	535	465	515	522
Počet objasněných skutků	239	230	256	353	328	374	397
Objasněnost	55,6 %	57,1 %	59,8 %	65,9 %	70,5 %	72,6 %	76,1 %
	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Počet skutků	525	541	572	603	661	568	507
Počet objasněných skutků	395	408	445	494	534	477	410
Objasněnost	75,2 %	75,4 %	77,8 %	81,9 %	80,1 %	83,9 %	80,8 %

Tabulka 6 Počet skutků § 199 v letech 2009-2022¹⁷³

- § 198 TZ: trestný čin týrání svěřené osoby: objektem tohoto činu může být jak dítě, tak i zletilá osoba, která je např. ze zdravotních důvodů odkázaná na péči jiné osoby.

	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016
Počet skutků	243	204	172	226	163	197	168
Počet objasněných skutků	102	95	107	107	78	115	98
Objasněnost	41,9 %	46,5 %	62,2 %	47,3 %	47,8 %	58,3 %	58,3 %
	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Počet skutků	176	137	186	175	168	159	163
Počet objasněných skutků	98	70	117	110	100	103	119
Objasněnost	55,7 %	51,1 %	62,9 %	62,8 %	59,5 %	64,7 %	73 %

Tabulka 7 Počet skutků § 198 v letech 2009-2022¹⁷⁴

Z této statistiky vyplývá, že objasněnost tohoto skutku v posledních letech klesá. V roce 2020 ale byla objasněnost vyšší než standart posledních let.

¹⁷³ PČR: *Statistiky kriminality* [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

¹⁷⁴ PČR: *Statistiky kriminality* [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Příčinou mohla být pandemie covid-19, kdy osoby v obydlí spolu strávily více času, než by mnohdy chtěly.

- § 171 TZ: trestný čin omezování osobní svobody: jedná se o omezování pohybu osoby, přílišnou kontrolu či úplné zamezení vycházení z konkrétního místa. Jde o omezení pohybu.

	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016
Počet skutků	105	130	140	163	155	161	180
Počet objasněných skutků	76	91	108	117	116	122	131
Objasněnost	72,4 %	70,0 %	77,1 %	72,4 %	74,8 %	75,8 %	72,8 %
	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Počet skutků	167	250	258	260	277	278	245
Počet objasněných skutků	110	186	181	182	189	185	157
Objasněnost	65,8 %	74,4 %	70,1 %	70,0 %	68,2 %	66,5 %	64,1 %

Tabulka 8 Počet skutků § 178 v letech 2009-2022¹⁷⁵

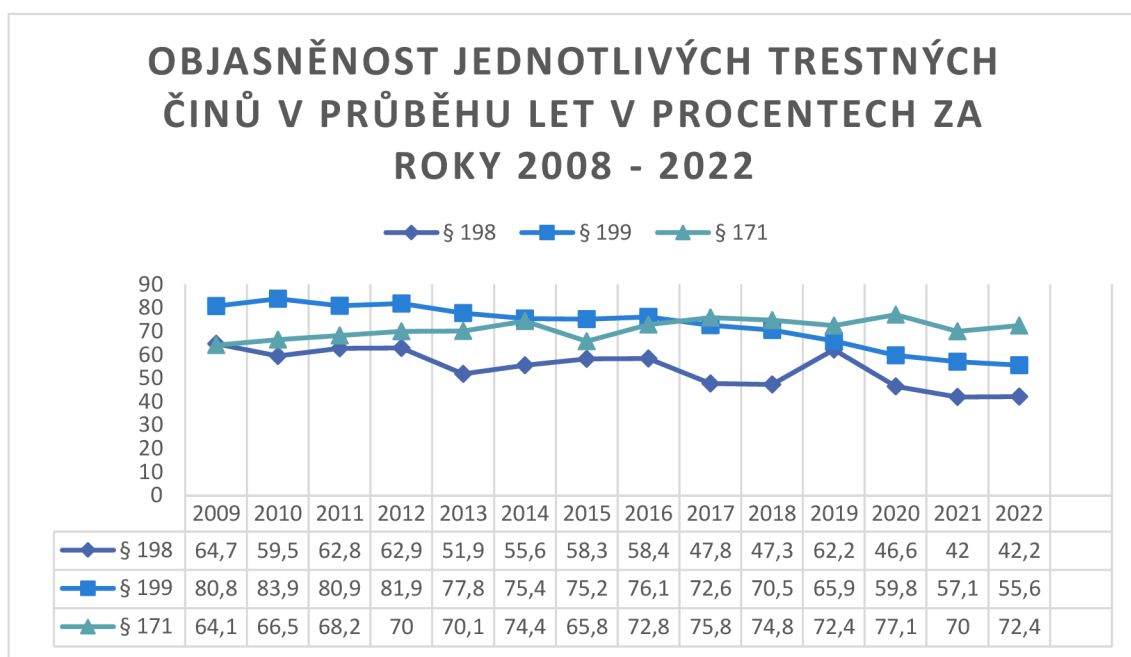
- § 354 TZ: trestný čin nebezpečného pronásledování: tento čin není přímo formou domácího násilí, ale vykazují spoustu shodných znaků. Vyznačuje se vyhrožováním ublížení na zdraví, omezování v obvyklém způsobu života nebo neustálým kontaktováním a sledováním.¹⁷⁶
- Dalšími trestnými činy, které se mohou vztahovat na domácí násilí, jsou např. vražda (§ 140 TZ), těžké ublížení na zdraví (§ 145 TZ), těžké ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 TZ), znásilnění (§ 185 TZ), sexuální nátlak (§ 186 TZ) apod.¹⁷⁷

¹⁷⁵ PČR: *Statistiky kriminality* [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

¹⁷⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3, str. 92-94

¹⁷⁷ MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-139-4, str. 67

Objasněnost u trestných činů § 198, § 199 a § 171 TZ¹⁷⁸



Tabulka 9 Objasněnost jednotlivých trestných činů¹⁷⁹

Objasněnost je průměrně nejvyšší u § 199, tedy u trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí. U tohoto trestného činu je osoba pachatele mnohdy jednoznačná, jelikož sdílí s obětí stejné obydlí.

¹⁷⁸ Hodnoty v tabulce jsou udávány v procentech

¹⁷⁹ PČR: *Statistiky kriminality* [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

6 Kontrola domácího násilí a jeho faktická regulace

Kontrola domácího násilí spočívá ve spolupráci všech složek několikastupňového systému. Kontrola spočívá hlavně v prevenci domácího násilí (která je používána primárně), represí (která přichází až jako poslední možnost), zapojení Ministerstva práce a sociálních věcí, v aktivitě intervenčních center a organizací věnujících se problematice domácího násilí a práci s pachateli a oběťmi.

6.1 Prevence domácího násilí

Podstatou prevence domácího násilí je hlavně nastolení kroků, které pomohou snížit jeho výskyt, odradit pachatele od kriminogenního chování a zvýšení povědomí o dostupné pomoci již zasaženým oběťmi.

Základní prevenci lze dělit na individuální (prevence selhání u problémových jedinců, působení na jednotlivce) a generální (zastření potenciálních pachatelů, celkové působení na klima společnosti, které určuje toleranci společnosti k jednotlivým trestným činům).¹⁸⁰ Abychom mohli provádět a plánovat prevenci, je potřeba velmi dobře znát zkoumaný jev.¹⁸¹

A. Primární prevence

Prvotně je primární prevence nástrojem k tomu, aby násilí vůbec nevzniklo. Cílem primární prevence není působit na jednotlivce, ale působit na celou společnost. Účinným nástrojem se staly jasné signály toho, že domácí násilí nebude tolerováno a že nezůstane bez potrestání. V rámci provádění primární prevence se besedy o domácím násilí ukazují jako účinný nástroj, ať už k ochotě dětských obětí nahlašovat domácí násilí, nebo k odrazení od páčání tohoto typu trestného činu. Společnost prochází osvětou o rovnosti mužů a žen a počítá také s rovností dětí a rodičů jako komunikačními partnery.¹⁸² V primární prevenci hraje důležitou

¹⁸⁰ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: profem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7, str. 209

¹⁸¹ ČÍRTKOVÁ, Pavlína. *Domácí násilí a jeho prevence* [online]. Praha, 2009 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://adoc.pub/domaci-nasili-a-jeho-prevence19bef96dbe16c3d640f44a019b03df5a64448.html>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, str. 36

¹⁸² VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: profem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7, str. 209-211

roli např. škola či náboženské instituce či způsob trávení volného času. Všechny tyto instituce se snaží pozitivně působit na vývoj osobnosti, která jim byla svěřena.

B. Sekundární prevence

Spočívá v identifikaci domácího násilí a následném poskytnutí pomoci ohroženým osobám. Cílem sekundární prevence je zamezení zhoršení situace a zamezení v pokračování násilí kterékoliv formy. Sekundární prevence domácího násilí má obvykle tyto formy:

- Poradenství
- Terapie pro všechny aktéry domácího násilí (děti jako oběti, pachatele či násilím dotčené osoby)
- Krizové intervence¹⁸³

C. Terciární prevence

Zaměřuje se na zmírnění negativních dopadů prožitého domácího násilí. Snaží se zamezit sekundární viktimizaci. Základním principem terciární prevence se stala reintegrace (proces, během kterého dochází ke zpětnému začlenění osoby po jejím vyloučení ze společnosti – např. po prožitém traumatu).¹⁸⁴

D. Sociální prevence

Sociální prevence se snaží o vytvoření takového sociálního a společenského prostředí, které odmítá násilí. Sociální prevence využívá základních prostředků, jakými je např. výchova, besedy ve školách (hlavně základní školy), veřejné kampaně neziskových organizací nebo např. působení médií. Když bude společnost informovaná, bude mít menší toleranci vůči tomuto druhu domácího násilí. Obecně platí, že společnost více odsuzuje domácí násilí páchané na dětech než na dospělých. Zároveň je toto téma i více tabuizované. V rámci sociální prevence je využíváno tzv. kriminalizace domácího násilí (=proces, kdy se z jednání stává kriminální protiprávní jednání), kdy je domácímu násilí přiřazena a vytvořena vlastní skutková podstata v zákonných ustanoveních. Hlavním

¹⁸³ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: profFem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7, str. 213

¹⁸⁴ Tamtéž, str. 214

předpokladem boje s domácím násilím je i jeho latence, se kterou se v rámci osvěty musí počítat.¹⁸⁵

E. Situační prevence

Situační prostředky jsou vzhledem k povaze této trestné činnosti velmi omezené. Je tomu tak z důvodu, že domácí násilí se odehrává tzv. za zavřenými dveřmi, tedy v soukromí oběti a agresora. Některá opatření lze aplikovat až ve chvíli, kdy k domácímu násilí dojde, anebo kdy je odhaleno. Situační prevence spočívá hlavně ve správných policejních postupech, ve fungující organizaci sociálních služeb a zařízení, v pohotových radách odborníků, lékařů a terapeutů nebo třeba ve včasném právním poradenství.¹⁸⁶

F. Viktimologická prevence

Soustředí se na využití kriminologických poznatků. Zaměřuje se hlavně na osvětu a ochranu ohrožených osob. Osvěta spočívá hlavně z rozšiřování vhodných způsobů chování, abychom nezvyšovali svou viktimnost (tedy pravděpodobnost, že se z potenciální oběti stane oběť skutečná).

Do viktimologické prevence patří fyzická schopnost se bránit, psychická odolnost či dostupnost terapeutické péče.¹⁸⁷ Cílem této prevence je i zamezení viktimologické recidivě, tedy to, aby oběť byla schopna rozpoznat znaky blížícího se nebezpečí a byla schopna se ho vyvarovat.

6.2 Represe

Trestní represe nastupuje jako prostředek *ultima ratio*. V tomto případě nepostačí aplikace právních úprav z jiných právních odvětví. Uplatněním těchto prostředků závažně zasahujeme do práv a svobod osob. Určitým patogenním jednáním je

¹⁸⁵ ČÍRTKOVÁ, Pavlína. *Domácí násilí a jeho prevence* [online]. Praha, 2009 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://adoc.pub/domaci-nasili-a-jeho-prevence19bef96dbe16c3d640f44a019b03df5a64448.html>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, str. 36-37

¹⁸⁶ Tamtéž, str. 38

¹⁸⁷ PEŠOVÁ, Kristýna. *Viktimologie a její pozice v české kriminologii* [online]. Brno, 2021 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://is.ambis.cz/th/kmt6n/Bakalarska_prace-_Pesova_wdy6n.pdf. Bakalářská práce. Ambis, str. 20-21

naplněna některá ze skutkových podstat týkajících se domácího násilí a snahou represe je ukončit toto jednání a následně ho potrestat.¹⁸⁸

6.2.1 Vykázání

Při policejním vykázání dochází k výraznému zásahu soukromého soužití minimálně dvou osob. Policista je oprávněn vstoupit do prostoru a vykázat násilnou osobu ze společného obydlí, pokud existují důvodné obavy, že se taková osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti. Vykázání z pohledu trestního práva nemá represivní povahu, ale je spíše preventivním opatřením.¹⁸⁹

O výskytu domácího násilí se policista dozví nejčastěji telefonickým oznámením. Toto oznámení často provede sama oběť nebo osoba obeznámená se situací.

Oznamovatel	Tělesné týrání	Psychické týrání	Sexuální zneužívání	Dětská pornografie	Dětská prostituce	Zanedbávání	Celkem
Matka	47	102	176	18	1	352	696
Otec	28	39	30	2	0	133	232
Dítě samo	55	52	57	4	1	35	204
Sourozenec	11	6	6	0	0	20	43
Jiný příbuzný	22	24	24	0	1	255	326
Osoba zodpovědná za výchovu	4	1	22	1	0	33	61
Cizí fyzická osoba	21	16	29	2	0	143	211
Jiné ¹⁹⁰	112	89	77	9	2	2 028	2 317
OSPOD	59	144	42	2	0	1 353	1 600
Anonym	33	22	14	2	0	357	428

Tabulka 10 Oznamovatel domácího násilí na dítěti¹⁹¹

¹⁸⁸ MAREŠOVÁ, Barbora. *Domácí násilí z trestněprávního a kriminologického hlediska* [online]. Plzeň, 2014 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/15026/1/Diplomova%20prace%20-%20Maresova.pdf>. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, str. 32

¹⁸⁹ STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Brno: Edice Právo, 2009. ISBN 978-80-7418-020-0, str. 41

¹⁹⁰ Pozn.: zdravotnické zařízení, škola, školské zařízení, ústavní zařízení

¹⁹¹ MPSV [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>, rok 2021

V tabulce nalezneme souhrnné údaje pro chlapce i dívky. Důležitým faktem vyplývají z této statistiky je fakt, že školská a zdravotnická zařízení mají významný podíl na počtu oznámení. Tento fakt souvisí se vzdělaností a povědomím pedagogů a lékařů s problematikou domácího násilí. Oznámení může provést i OSPOD jako výsledek vlastního šetření. Zajímavými osobami v podobě oznamovatele jsou rozhodně rodiče. Matky oznamují výrazně častěji než otcové, hlavně co se týče sexuálního zneužívání. Pokud se podíváme podrobněji na problematiku zanedbávání, lze předpokládat, že v tomto případě je oznamovatel rodič, který má společné dítě např. ve střídavé péči. V tomto případě oznamující rodič může pozorovat negativní změny na dítěti nebo nevyhovující životní podmínky poskytované ze strany druhého pečujícího rodiče. V této kategorii zaznamenáváme velký počet oznámení právě ze strany otců.

Po oznámení a příjezdu na místo je příslušník policie povinen si vyžádat souhlas se vstupem do obydlí, pokud ovšem neexistuje důvodná obava o lidské zdraví či život (pak může vstoupit bez vyzvání). Vykázaná osoba musí opustit společné obydlí minimálně na dobu 10 dní. Tuto dobu nelze zkrátit. S institutem vykazání přišel zákon o Policii ČR, konkrétně § 44 - § 47.¹⁹² Ke zjištění a analyzování situace, před kterou jsou policisté postaveni, se využívá tzv. metoda SARA DN (Spousal Assault Risk Assessment – hodnocení rizika manželského napadení). Byť je tato metoda podle názvu zdánlivě aplikovatelná pouze na násilí mezi partnery/manžely, lze ji použít i na vyhodnocení domácího násilí na dětech. Tato metoda slouží ke zjištění míry rizika možného opakování domácího násilí. V České republice se o rozšiřování a aplikování této metody výrazně zasadila organizace Bílý kruh bezpečí. Původní předloha této metody pochází z Kanady.¹⁹³

Policista o vykazání na 10 dnů rozhodne z úřední povinnosti vždy, když daný případ splňuje všechny podmínky pro jeho nastolení. Nevyžaduje se souhlas ohrožené osoby. Ta by v mnohých případech nemusela souhlasit ze strachu z agresora, a tak by se incident opakoval.

¹⁹² MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-139-4, str. 72

¹⁹³ Tamtéž

Vykázaná osoba je povinna neprodleně opustit společné obydlí a vydat policii klíče. Má možnost si za přítomnosti policie vzít předměty, které jí výlučně náleží nebo které slouží k osobní potřebě (léky, hygiena apod.). Policie také poskytne vykázané osobě informace o možnostech ubytování v okolí. Vykázaná osoba je následně poučena o svých právech a povinnostech. Do 24 hodin od vykázání je vykázaný oprávněn si za asistence policie vyzvednout další osobní věci, které jsou např. potřebné pro výkon jeho povolání.¹⁹⁴

Rizikovým faktorem pro použití institutu vykázání může být např. držení zbraně ze strany ohrožující osoby, silná chronická žárlivost, kriminální minulost (hlavně násilná a mravnostní kriminalita) agresora, impulzivita, duševní porucha očividně narušující chod domácnosti nebo již způsobená zranění na těle oběti.¹⁹⁵

Ohrožená osoba je policií poučena a obeznámena s možností psychologické a sociální pomoci v okolí ve formě intervenčních center či jiných funkčních institucí. Současně policie poučí ohroženou osobu o možnosti podat návrh k soudu na vydání tzv. předběžného opatření.¹⁹⁶ Do 24 hodin od vstupu policie do obydlí zašle policejní orgán úřední záznam o vykázání příslušnému intervenčnímu centru, místně i věcně příslušnému soudu a v našem případě i orgánu sociálně-právní ochrany dětí.¹⁹⁷ Do 3 dnů od vydání rozhodnutí o vykázání policie provádí kontrolu o dodržování tohoto institutu.¹⁹⁸

S vydáním rozhodnutí o vykázání vznikají vykázané osobě povinnosti, jejichž neplnění může být klasifikováno jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí (§ 337 TZ). Mezi tyto povinnosti patří:

¹⁹⁴ *Ministerstvo vnitra: Institut vykázání* [online]. Praha: Praha, 2015 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-institut-vykazani-a-dalsi-informace.aspx>

¹⁹⁵ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. *Domácí násilí: Příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7566-149-4, str. 49-50

¹⁹⁶ *Ministerstvo vnitra: Institut vykázání* [online]. Praha: Praha, 2015 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-institut-vykazani-a-dalsi-informace.aspx>

¹⁹⁷ PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. *Domácí násilí: Příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7566-149-4, str. 51

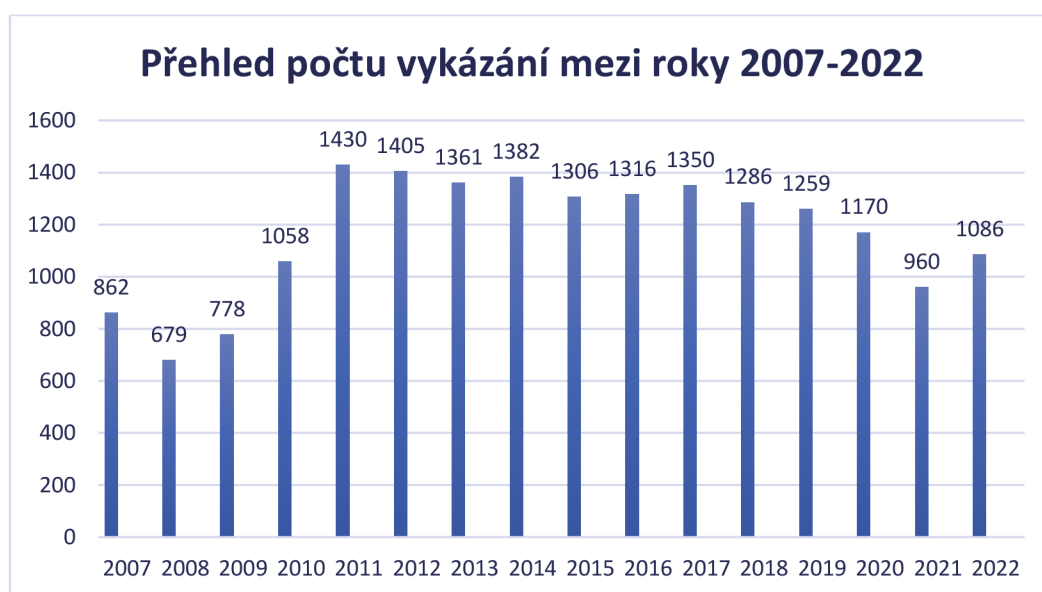
¹⁹⁸ *Ministerstvo vnitra: Institut vykázání* [online]. Praha: Praha, 2015 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-institut-vykazani-a-dalsi-informace.aspx>

- Neprodleně opustit prostor, který je vymezen policisty v rozhodnutí o vykázání
- Zdržet se vstupu do vymezeného prostoru
- Zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou
- Vydat policistovi na jeho výzvu klíče od společného obydlí¹⁹⁹

Vykázaná osoba má samozřejmě také svá práva. Mimo sbalení a odnesení svých věcí je potřeba zmínit např. právo:

- Ověřit si provedení vykázání na telefonním čísle 158
- Vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázání u příslušného policejního útvaru²⁰⁰

Institut vykázání slouží hlavně k zamezení v pokračování domácího násilí a k ochraně ohrožené osoby.



Graf 2 Přehled počtu vykázání za poslední roky²⁰¹

¹⁹⁹ STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Brno: Edice Právo, 2009. ISBN 978-80-7418-020-0, str. 43

²⁰⁰ Tamtéž, str. 43-44

²⁰¹ *Bílý kruh bezpečí: Vykázání* [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/aktuality/n840-prehled-o-vykazani-v-cr-za-rok-2020/>

6.2.2 Institut předběžného opatření soudu

Institutu předběžného opatření soudu se osoba ohrožená domáhá v rámci občanskoprávního řízení u soudu. Oběť domácího násilí může podat návrh, aby soud vydal předběžné opatření. Soud o tomto návrhu musí rozhodnout do 48 hodin. Takové opatření soudu trvá 1 měsíc od momentu nabytí jeho vykonatelnosti.²⁰² Návrh na toto opatření může podat jak osoba ohrožená, tak státní zástupce. U nezletilých dětí tento návrh může podat dále:

- Zákonný zástupce (např. rodič)
- Opatrovník
- OSPOD
- Advokát

U dětí nad patnáct let platí, že mají dostatečnou procesní způsobilost, a tak mohou návrh podávat i samy.

Soud v rámci tohoto opatření může uložit např., aby násilná osoba opustila společné bydlení a jeho bezprostřední okolí, aby nevstupovala do bezprostředního okolí, aby se zdržela nežádoucího sledování nebo setkávání se s osobou ohroženou.

Předběžné opatření se stává vykonatelným momentem vydání. Trvá po dobu jednoho měsíce. Lze ho na návrh ohrožené osoby prodloužit až na 6 měsíců. Během těchto až 6 měsíců má ohrožená osoba možnost právního či psychologického poradenství a obecně obeznamení se s řešené své situace. Soud může opatření i zrušit, tentokrát na návrh ohrožující osoby.

²⁰² *Ministerstvo vnitra: Institut vykazání* [online]. Praha: Praha, 2015 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-institut-vykazani-a-dalsi-informace.aspx>

Závěr

Problematika domácího násilí je součástí každodenního života pachatelů, obětí i policistů a orgánů angažujících se v řešení těchto násilných situací. Jedná se o kriminální situace, které jsou těžce odhalitelné, ale po odhalení je osoba pachatele obvykle jednoznačná. Můžeme říct, že vzorce chování u domácího násilí se kulturně neliší a že jsou po celém světě více či méně stejně uplatnitelné. Aktuálně má tato problematika spíše vzrůstající tendence, což pravděpodobně způsobila pandemie covid-19, jejíž počátek datujeme do jara 2020.

Cílem této práce bylo hlavně lépe pochopit vznik a průběh domácího násilí a představit stav této kriminality v České republice, pochopit důvody její vysoké latence a představit si možnou pomoc obětem.

Cílem bylo dále zanalyzovat statistiky Policie ČR a zjistit, kterých trestných činů v souvislosti s pácháním domácího násilí se pachatelé nejčastěji dopouští. S pomocí těchto statistik byly tedy vytvořeny tabulky s přehledem četnosti a objasňenosti těchto trestných činů za roky 2009-2022. Tyto statistiky nabízí určitou zpětnou vazbu od společnosti pro orgány činné v trestním řízení v tom, na jaké formy domácího násilí a na jaké trestné činy obecně by bylo potřeba se do budoucna zaměřit.

Dále práce představila právní úpravu různých právních odvětví, které nám předkládají možnosti řešení domácího násilí v různých rovinách a stupních s pravidlem, že trestní právo a jeho represivní vlastnosti by měly nastupovat až tzv. ultima ratio, tudíž trestní právo jako poslední možnost v případech, kdy ostatní právní úpravy selhaly. Právní úprava domácího násilí není jednotně kodifikována a je roztržena do velkého množství právních předpisů. S trestním právem a trestní represí souvisí četnost vykázaní v případech domácího násilí a přibližná strukturu jednotlivých typů násilí, které jsou na dětech páhány. Vykázání se v dnešní době jeví jako neúčinnější prostředek v boji proti domácímu násilí, oběti je totiž dána možnost časově omezené svobody a uspořádání vlastního života bez přítomnosti agresora. Určitou formou prevence a pomoci při odhalování domácího násilí by u dětí a mladistvých mohly být besedy na téma sexuality a sexuálního života obecně (přiměřeně věku). Zjednodušená forma sexuální výchovy by dětem

umožnila lépe poznat své tělo a poznat hranice běžného zacházení. Problémem je fakt, že pro mnoho učitelů (ať už v mateřských školách či na základních školách) je toto téma stále tabuizované a cíleně se mu vyhýbají. Avšak díky sexuální výchově by děti pochopily, jaký druh manipulace ze strany ostatních lidí je v pořádku a jaký již ne. V úvahu tedy rozhodně přichází proškolení učitelů všech školských stupňů v rámci této problematiky.

Nejčastějším způsobem násilí páchaného na dítěti je psychické a fyzické týrání a sexuální zneužívání, ostatní formy jsou spíše ojedinělé. Sexuální zneužívání se týká především dívek ve věku od 9 do 15 let.

Do budoucna by se mohlo vyplatit vytvořit systém prevence vzniku domácího násilí (hlavně v rovině sexuální) a jeho právní úpravu více zkonkretizovat. Tento systém by se podrobněji zaměřoval na kontrolu pachatelů drobných mravnostních činů, díky čemuž by se mohlo předcházet páchání vážnější mravnostní kriminality tzv. za zavřenými dveřmi. Tato již dříve páchaná mravnostní kriminalita velmi často souvisí právě s pácháním domácího násilí v rodině. Drtivá většina pachatelů domácího násilí (pokud se nejedná o přibližně pětinou menšinu pachatelů typu kobra) se již v minulosti dopustila některých mravnostních trestných činů. Tento systém by ve spolupráci s psychology mohl pomoci odhadnout, kteří pachatelé jsou potenciálně do budoucna rizikováni.

Je zde nutné podotknout, že tato problematika je velmi široká a její záběr se týká všech společenských oblastí. Z kriminologického hlediska se ale jedná o velmi zvláštní a významný jev v rámci struktury české kriminality, jelikož je zde spousta specifik, která by si zasloužila samostatný výzkum.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

1. BARVÍKOVÁ, Jana a Jana PALONCYOVÁ. *Děti, rodiče a domácí násilí: Výzkum klientely Acorusu, z.ú.* Praha 2: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2016, 217 str., ISBN 978-80-7416-245-9
2. BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám.* Praha: Acorus, 2009, 92 str., ISBN 978-80-254-5422-0
3. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleše Čeňka, 2020, 307 str., ISBN 978-80-7380-806-8
4. ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí.* Praha 3: Wolters Kluwer ČR, 2016, 114 str. ISBN 978-80-7552-341-9
5. DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí: Pracovní manuál.* Praha: AGIS, 2005, 51 str., ISBN 317-934-85-22
6. JAKOBSEN, Barbora a Petra ŠTAJNEROVÁ. *Násilí je možné zastavit: Terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích.* Praha: Norway grants, 2017, 280 str., ISBN 978-80-87725-40-5
7. Kolektiv autorů. *Odmaturuj ze společenských věd. 2. přepracované vydání.* Brno: didaktis, 2015, 288 str., ISBN 978-80-7358-243-2
8. KOTKOVÁ, Martina, Mgr. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce.* Brno: Spondea, 2014, 127 str., ISBN 978-80-2607-191-4
9. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Eva ŽATECKÁ, Radovan DÁVID a Martin Kornel. *Právo proti domácímu násilí.* Praha: C. H. Beck, 2011, 139 str., ISBN 978-80-7400-381-3
10. MACHALOVÁ, Tatiana. *Domácí násilí: Filozofická analýza pojmu.* Brno: Masarykova univerzita, 2014, 81 str., ISBN 978-80-210-6765-3
11. MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, 127 str., ISBN 978-80-7338-139-4

12. PAPERSTEINOVÁ, Lucie, Jiřina NAVRÁTILOVÁ a Libor BOTEK. *Domácí násilí: Příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019, 109 str., ISBN 978-80-7566-149-4
13. STOČESOVÁ, Veronika a David ČÁP. *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí: Zvládnání vzteku, agrese a násilných projevů*. Praha: portál, 2020, 182 str., ISBN 978-80-262-1655-1
14. STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek Fryšták. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 1. vydání. Brno: Edice PRÁVO, 2009, 91 str., ISBN 978-80-7418-020-0
15. VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí*. 3. přepracované vydání. Praha 5: proFem, 2016, 249 str., ISBN 978-80-90-4564-5-7

Elektronická periodika

1. *Nature.com* [online]. 50. 2018 [cit. 2023-02-15]. ISSN 1476-4687. Dostupné z: <https://www.nature.com/articles/d41586-018-06747-w>
2. *100+1* [online]. 2011. 2011 [cit. 2023-02-15]. ISSN 0322-9629. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/zaklad-kazde-domacnosti-jak-se-zilo-otrokum-v-rimskych-dobach>
3. *100+1* [online]. 2011. 2011 [cit. 2023-02-15]. ISSN 0322-9629. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/zlocin-trest-osudy-nechtenych-deti-v-novoveku>
4. *Dotyk* [online]. 15. 2022 [cit. 2023-02-15]. ISSN 1805-9465. Dostupné z: <https://www.dotyk.cz/magazin/prace-deti-v-historii-30000106.html>
5. *VŠEHRD: Spolek českých právníků* [online]. 15. 2016 [cit. 2023-02-15]. ISSN 1801-3678. Dostupné z: https://www.vsehrd.cz/clanek/pravni-postaveni-gladiatora-a-otroka-ve-starem-rime_64c87292-5bd2-4ce9-8c29-c3c2e727c819

Elektronické akademické práce

1. HÁJKOVÁ, Kateřina. *Domácí násilí v době karantény covid-19* [online]. Opava, 2021 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: 1. https://is.slu.cz/th/ee9yc/FVP_DP_2021_Domaci_nasili_v_karantene_Covid-19_Hajkova_Katerina.pdf. Diplomová práce. Slezská univerzita v Opavě. Vedoucí práce Mgr. Petr Fabián, PhD.
2. JANOVSÁ, Tereza. *Pachatelé domácího násilí z pohledu sociální práce* [online]. Brno, 2018 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/xck3p/DP_Janovska_Tereza.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita
3. KOUDELOVÁ, Anna. *Historie a současnost kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do 6 let* [online]. Plzeň, 2012 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/3846/1/Koudelova-bakalarska%20prace.pdf>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Jana Ajgllová.
4. MAREŠOVÁ, PhDr. Alena. *O významu poznávání oběti trestné činnosti* [online]. Praha, 2015 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <file:///C:/Users/adeli/Downloads/Maresova-obeti.pdf>. Akademická práce, Ministerstvo vnitra
5. MAREŠOVÁ, Barbora. *Domácí násilí z trestněprávního a kriminologického hlediska* [online]. Plzeň, 2014 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/15026/1/Diplomova%20prace%20-%20Maresova.pdf>. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni
6. NOVÁ, Lucie. *Domácí násilí a možné způsoby práce s agresorem* [online]. Praha, 2014 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://is.jabok.cz/th/ahfey/Lucie_Nova-Bakalarska_prace.doc.pdf. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze
7. PEŠOVÁ, Kristýna. *Viktimologie a její pozice v české kriminologii* [online]. Brno, 2021 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://is.ambis.cz/th/kmt6n/Bakalarska_prace-_Pesova_wdy6n.pdf. Bakalářská práce. Ambis
8. STÁRKOVÁ, Bc. Jitka. *Viktimizace a možnosti viktimologické prevence* [online]. Praha, 2012 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/58827/DPTX_2011_1_11220_0_197478_0_117866.pdf?sequence=1. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy

9. ŠÍMOVÁ, Iva. *Terciární prevence sexuálně zneužívaných dětí v Dětském krizovém centru* [online]. Praha, 2010 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/38426/BPTX_2009_1_11270_RZSZPSP05_278197_0_92591.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze
10. TAUŠ, Radim. *Společenský status dítěte ve 20. a 21. století* [online]. Praha, 2012 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/hcx46f/>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Martin Profant PhD.
11. VOSEČKOVÁ, CSC., doc. MUDr. Alena. *Kapitoly z psychopatologie pro studenty sociální práce* [online]. Hradec Králové, 2013 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://www.uhk.cz/file/edee/filozoficka-fakulta/studium/voseckova_-_kapitoly_z_psychopatologie_pro_studenty_socialni_prace.pdf. Akademická práce. Univerzita v Hradci Králové

Internetové zdroje

1. *Acorus* [online]. Praha: Praha, 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.acorus.cz/>
2. *Aktuálně.cz* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/domaci-nasili-detske-advokacni-centrum/r~fefeab4c39b911ed93abac1f6b220ee8/>
3. *Aktuálně: Jean Jacques Rousseau* [online]. Praha: Praha, 2015 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/kultura/jean-jacques-rousseau/r~5bf7a020143211e5ae1b002590604f2e/>
4. *Antika: Děti ve starověku* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1503>
5. *Antikoncepce* [online]. Praha: Praha, 2018 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.antikoncepce.cz/historie-antikoncepce>
6. *Bezpečnostní plán* [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.dchp.cz/res/archive/015/001752.pdf?seek=1565078680>
7. *Bílý kruh bezpečí: Vykázání* [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/aktuality/n840-prehled-o-vykazani-v-cr-za-rok-2020/>

8. *MPSV* [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>
9. *Česká televize edu: Osvícenství* [online]. Praha: Praha, 2021 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/namet/osvicenstvi>
10. *Český statistický úřad: Porodnost* [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>
11. *Čti doma: Jak se žilo dětem ve středověku* [online]. Praha: Praha, 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.ctidoma.cz/historie/jak-se-zilo-detem-ve-stredoveku-tvrda-drina-nezajem-nebo-laska-rozmazlovani-69388>
12. *Čti doma: Jak se žilo dětem ve středověku* [online]. Praha: Praha, 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.ctidoma.cz/historie/jak-se-zilo-detem-ve-stredoveku-tvrda-drina-nezajem-nebo-laska-rozmazlovani-69388>
13. *Dějepis: Periodizace dějin* [online]. Praha: Praha, 2017 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/ucebnice/periodizace-dejin/>
14. *Dětský úsvit* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://detskyusvit.cz/socialni-prace-s-rodinou/>
15. Domácí násilí. *Domácí násilí* [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/>
16. *IDnes.cz: Expertka na domácí násilí* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ludmila-cirkova-psychologie-domaci-nasili-tyrani-policejni-psycholozka-viktimologie.A190326_114324_domaci_evam
17. *Česká kriminologie: Konsenzuální sex jako citlivé téma dotazování* [online]. 2018. 2018 [cit. 2023-02-28]. ISSN 2464-6210. Dostupné z: <https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2018-2/konsenzualni-nasilny-sex-jako-citlive-tema-dotazovani/Attachment>
18. *Linka bezpečí: Sexuální zneužívání* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz/-/sexualni-zneuzivani>

19. *Metodický portál rvp.cz: Tereziánská reforma v českém školství* [online]. Praha: Praha, 2014 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/827/terezianska-reforma-v-ceskem-skolstvi.html>
20. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/>
21. *Ministerstvo vnitra: Institut vykazání* [online]. Praha: Praha, 2015 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-institut-vykazani-a-dalsi-informace.aspx>
22. *Náš region: Historie pražských porodinců a nalezinců sahá od Jánského vršku k Apolináři* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://nasregion.cz/historie-prazskych-porodincu-a-nalezincu-saha-od-janskeho-vrsku-k-apolinari-124156/>
23. *PČR: Statistiky kriminality* [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>
24. *Pedagogium: Postavení týraného a zneužívaného dítěte v dysfunkční rodině* [online]. Praha: Praha, 2012 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://e-pedagogium.upol.cz/pdfs/epd/2010/89/22.pdf>
25. *Plus rozhlas: Jak se žilo ve středověku dětem na královském dvoře* [online]. Praha: Praha, 2019 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/jak-se-zilo-ve-stredoveku-detem-na-kralovskem-dvore-6603638>
26. *Plus rozhlas: Vlaši v zemích koruny české* [online]. Praha: Praha, 2013 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/aktualizovano-vlasi-v-zemich-koruny-ceske-6580791>
27. *Policie České republiky: Zvlášť zranitelná oběť* [online]. Praha: Praha, 2023 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/zvlast-zranitelne-obeti.aspx>
28. *Prague city line: Jak Ámos Komenský* [online]. Praha: Praha, 2016 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <http://www.praguecityline.cz/osobnosti-prahy/jan-amos-komensky>
29. *Psycholog Praha: Kognitivně-behaviorální terapie* [online]. Praha: Praha, 2020 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://psycholog-praha.cz/kognitivne-behavioralni-terapie>

30. *Psychologie psyx: Ego obranné mechanismy* [online]. Praha: Praha, 2014 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.psyx.cz/ego-obranne-mechanismy/>
31. *Psychoterapie Anděl: Skupinová psychoterapie* [online]. Praha: Praha, 2015 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.psychoterapie-andel.cz/skupinova-psychoterapie-podle-pristupu-dasein/>
32. Sexuální zneužívání. In: HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Sexuální zneužívání* [online]. Praha: Praha, 2018, s. 5-6 [cit. 2023-01-24]. ISBN 80-86991-64-4. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1385374653.pdf>, str. 5-6
33. *Sociologická encyklopedie* [online]. Praha: Praha, 2014 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kompenzace>
34. *Studijní svět* [online]. Praha: Praha, 2020 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://studijni-svet.cz/rodina-a-jeji-vyznam-pro-utvareni-osobnosti-ditete-maturitni-otazka-zsv/>
35. *Šance dětem* [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-01-24]. Dostupné na: www.sancedetem.cz
36. *Tristar history: Dětská práce* [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://cs.tristarhistory.org/child-labour>
37. *Vláda.cz: Akční plán* [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/scripts/detail.php?pgid=384>
38. *Zákony pro lidi* [online]. Praha: Praha, 2020 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-91#Top>
39. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Praha, 2022 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/pohyb-obyvatelstva-rok-2021>

Seznam tabulek

Tabulka 1 Stav domácího násilí v letech 2018-2021	14
Tabulka 2 Dívky jako oběti domácího násilí	38
Tabulka 3 Dopad na dívčí oběti z roku 2021	38
Tabulka 4 Chlapci jako oběti domácího násilí	39
Tabulka 5 Dopady na chlapecké oběti z roku 2021	39
Tabulka 6 Počet skutků § 199 v letech 2009-2022.....	54
Tabulka 7 Počet skutků § 198 v letech 2009-2022.....	54
Tabulka 8 Počet skutků § 178 v letech 2009-2022.....	55
Tabulka 9 Objasněnost jednotlivých trestných činů.....	56
Tabulka 10 Oznamovatel domácího násilí na dítěti.....	60

Seznam grafů

Graf 1 Porodnost v letech 2000-2021	17
Graf 2 Přehled počtu vykázaní za poslední roky	63

Seznam obrázků

Obrázek 1 Cyklus domácího násilí	12
Obrázek 2 Syndrom CAN.....	41